

9. TÜRK DÜNYASI EKONOMİ, BİLİŞİM VE KÜLTÜR FORUMU

(İstanbul, 11–13 Aralık 2009)

Bildiri zetleri

Bu kitap Türkiye Cumhuriyeti BaŐbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü işbirliği ile düzenlenen “9. Türk Dünyası Ekonomi, Kültür ve Bilişim Forumu” bildiri özetlerini kapsar.

**9. TÜRK DÜNYASI
EKONOMİ, BİLİŞİM VE KÜLTÜR FORUMU**

(İstanbul, 11–13 Aralık 2009)

Bildiri Özetleri

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Mikail CENGİZ

Tevfik Orçun ÖZGÜN

Gülhan YAMAN

GRAFİK TASARIM VE BASKI

Hacettepe Üniversitesi Basımevi

Baskı Adedi 400

Ankara/2009

FORUM DÜZENLEME KURULU

Dış Ticaret Müsteşarlığı

Şahin YAMAN

Akkadın KAYA

İsmail ATEŞ

M. Bahadır GÜLLE

Burak BALKAN

Hacettepe Üniversitesi

Ülkü ÇELİK ŞAVK

Özkul ÇOBANOĞLU

Abide DOĞAN

Cahit GELEKÇİ

Mikail CENGİZ

İÇİNDEKİLER

Zhazira AĞABEKOVA	6
Elşen BAĞIRZADE	6
Evez BAYRAMOV	9
S. Nalan BÜYÜKKANTARCIOĞLU	10
Ülkü ÇELİK ŞAVK	10
Özkul ÇOBANOĞLU	11
Gülcan DOSCAN AMANGELDİKIZI	11
Mustafa E. ERKAL	12
Mihail FORMUZAL	12
Cahit GELEKÇİ	14
Hüseyin GÖKÇEKUŞ / Derviş YÜKSEL	14
Asiman GULİYEV	15
Saduakasov Aydos KARTANBAYULI	17
Mahir NAKİP / İlhami VURAL	18
Alpısbayeva Sara NURBEKOVA	18
Nebi ÖZDEMİR	19
Fikret REHİMLİ	20
Abdijapar SAPARBAYEV	22
Yaşar SARI	23
Aygül SAYRAKUNOVA	24
Ajar ŞALDARBEKOVA	24
Fahri SOLAK	26
Alev SÜLEYMAN	27
Ahmet Burçin YERELİ	29
9. Türk Dünyası Ekonomi, Bilişim ve Kültür Forumu Programı	30
Katılımcılar ve Oturum Başkanları	37

Bildiri Özetleri

Zhazira AĞABEKOVA

Türk Dünyasının İşbirliğini Arttırma Konusunda Kelime Fonunun Önemi

Günümüzde Türk halklarının Batıdan Doğuya, Güneyden Kuzeye uzanan topraklara yerleşmesi sevinç verici bir durumdur.

Kardeş Türk halkları birbiriyle ilişkilerini geliştirip, kültür ve ekonomi alanlarında yakınlaştılar. Son yıllarda bu yaklaşımı güçlendirmek, ayrıldığıımız yadigârlarımızı canlandırmak, kardeş halklar arasındaki işbirliğini arttırmak amacıyla “ortak alfabe”, “ortak dil” gibi konular gündeme getirilmektedir. Yüksek bir seviyede tartışılmakta olan “ortak alfabe”, “ortak dil” konularına dünyadaki her Türk kökenli vatandaşın sorumlulukla bakması doğru olacaktır.

Zamanın talep etmesinden dolayı egemenliklerini kazanmış olan Türk halklarının alfabesi Latin harflerine tamamen geçecektir. Kelime fonunun ortaklığının ise kardeş Türk halklarının işbirliğini daha da arttıracığı şüphesizdir.

Her halkın kelime fonunda insanın adından başlayarak yaşadığı yer, ülke, şehir ve su adlarına bildiren ve büyük öneme sahip olan onomastik birimler mevcuttur.

Türk dünyasında Türk halklarının kültürel ve manevi hayatında İslam dinini kabul etmesine bağlı sönmez kültür olarak kalan değerlere Arap isimleri örnek olabilir.

Türk halklarında insanların çoğunun adı Arapçadır. Sovyet döneminde ise Rusya'ya bağlı Türk halkları vatandaşlarının çoğunun adı Rusçaya geçip, günümüze kadar bir adın bir kaç yazma şekli ortaya çıkmış, Türk adları değişime uğramıştır. Hatta Saha, Tıva, Altay Türkleri çocuklarına Vladimir, Aleksandr, Viktorya, Ekaterina gibi adları vermektedir. İnsan adlarının bir dilin gelişmesinde, milli mirasın korunmasında önemli rol sahip olduğunu Atatürk büyük bir öngörüyle kabul etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra yapılmış olan “soyadı reformu” buna bir kanıt olarak gösterilebilir.

Makalede Türk dünyasının işbirliğini arttırmak için ortak kelimelerin kullanılmasının yanında dilimizdeki yabancı kelimelerin ortak çevrilmesinin meydana getirilmesiyle ilgili fikirler ortaya konulacaktır.

Elşen BAĞIRZADE

Türk Cumhuriyetleri Arasında Ticari İşbirliği: Mevcut Durum ve Perspektifler

2008 yılından başlayarak dünya ölçeğinde süregelen önce mali, sonra ekonomik kriz dünya ekonomisinde önemli yeniden yapılanmaların zorunluluğunu ortaya koymuştur. Bu süreçte ülkelerin korumacı politikalara baş vurması ve dış piyasalarını daha da genişletmekle birlikte, bu piyasalarda daha kalıcı olarak ekonomik gelişmelerini garanti altına alma çabaları da açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Tabii ki, böyle bir süreçte, birbiri ile sıkı tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan ülkelerin kalıcı ekonomik ve ticari birlikler oluşturmak

ve sahip oldukları geleneksel dış piyasalarda faaliyetlerini daha da genişletmek yönündeki çalışmaları da doğal karşılanmalıdır.

Bu açıdan baktığımızda Türk Cumhuriyetleri arasında yapılan ticari işbirliği ve bunun genişletilmesinin, mevcut dünya ekonomik kriz ortamında hem bu ülkelerin krizi daha kolay atlatmaları, hem de kriz sonrası dönemde daha sağlam ve kalıcı dış piyasalara sahip olmaları bakımından çok önemlidir.

İstatistik verileri irdelediğimizde, bağımsızlık sonrası dönemde Türk Cumhuriyetleri arasındaki ticari ilişkilerin her yıl daha da geliştiğini görmekteyiz.

Bu ilişkilerde Türkiye ile ithalat ve ihracat işlemleri önemli paya sahiptir. Türkiye'nin bağımsızlık sonrası diğer Türk Cumhuriyetleri ile dış ticaret hacmi her yıl artarak 8 milyar doları geçmiştir ki, bunun da neredeyse yarısını ithalat oluşturmaktadır. Bu ülkelerin Türkiye'ye ihracatında hammaddeler daha büyük paya sahip olduğu halde, Türkiye'den ithalatlarında sanayi ürünleri daha yüksek orandadır.

Fakat önemli bir husus Türk Cumhuriyetlerinin toplam dış ticaret hacminde kendi aralarındaki dış ticaretin düşük bir paya sahip olmasıdır. Baktığımızda, BDT üyesi Türk Cumhuriyetlerinde BDT ile dış ticaretin, Türkiyede ise AB ile dış ticaretin daha yüksek bir paya sahip olduğunu görmekteyiz.

Türk Cumhuriyetleri arasında ticari ilişkilerin düzenlenmesi ve bu alandaki entegrasyon çalışmalarına dikkat ettiğimizde ise bunun ikili anlaşmalar, BDT, ECO, KEİT, DTÖ gibi çeşitli platformlar çerçevesinde yürütüldüğünü görmekteyiz.

Göründüğü gibi, şimdiye kadar Türk Cumhuriyetleri arasında ticari ilişkiler bazen bir birleri ile çelişkili durumda bile olabilen farklı platformlarda düzenlenmekte ve bu alanda ortak bir platform oluşturulamamaktadır. Oysa, 1990'lı yılların başından itibaren, hatta Batılı bilim adamları olan P. Drucker (1993), Kubicek (1996), L. C. Thurow (1997), S. E. Wimbush (1994) gibi düşünürler bile, bölgedeki 6 bağımsız Türk Cumhuriyetinin kendi aralarında bir ekonomik entegrasyon veya Ortak Pazar oluşturabileceklerinin doğal bir hak olduğunu ileri sürmekteydiler.

Türk Cumhuriyetleri arasında ticari ilişkilerin ortak bir platforma oturtulamaması bu ilişkilerin geliştirilmesi yönünde bir sürü engelleri de beraberinde getirmektedir. Dış ticaret politikası açısından baktığımızda buraya tarife oranlarındaki farklılıklar, DTÖ'e üyelik sürecindeki farklı aşamalar, uyumsuz ve kimi zaman çelişen bölgesel tercihli ticaret sistemleri ve tarife dışı ticaret engellerini, gümrükler açısından baktığımızda harmonize gümrük prosedürlerinin eksikliği, farklı belgelendirme uygulamaları, TIR sisteminin yaygın olmaması, uzun gümrükleme işlemleri ve lojistik destek eksikliklerini (özellikle ticaret terminallerinin bulunmaması), ulaştırma sektörü açısından baktığımızda ise vize sorunları, kamyon giriş ücretleri, kartelleşme, modern kamyon filolarının eksikliği ve demir yolu taşımacılığının yavaşlığı gibi engelleri dahil edebiliriz.

Ülkeler arasında ticari ilişkilerin geliştirilmesi, onlar arasında sermaye ve işgücü dolaşımı-

nın da geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ülkelerarası ekonomik ilişkilerde bu üç boyutu, yani sermaye, işgücü ve ticari boyutlarını birbirinden ayrı bir şekilde ele almak doğru değildir.

Bu açıdan Türk Cumhuriyetlerini ele aldığımızda kendi aralarında hem sermaye, hem de işgücü dolaşımının karşısında önemli engellerin olduğunu görmekteyiz.

Günümüzde Türk Dünyasını oluşturan 6 ülkenin sadece biri, Türkiye dış yatırım yapabilen bir ülke statüsündedir. Türk Dünyası ülkeleri arasında sermaye hareketlerinin analizi de onu göstermektedir ki, Türkiye dışında diğer Türk Cumhuriyetlerinin kendi aralarında önemli bir sermaye hareketliliği yoktur. Sonuçta sermaye akını genellikle Türkiye'den diğer Türk Cumhuriyetlerine yöneliktir. Türkiye'nin bu konudaki en önemli yanı bu ülkelerde genellikle petrol dışı alanlara sermaye yatırmasıdır ki, bu da genç Türk Cumhuriyetlerinin gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır. Fakat Türk Dünyası ülkeleri arasında şu ana kadar sermaye hareketlerini veya yatırım faaliyetlerini düzenleyecek ortak çok taraflı bir anlaşma da mevcut değildir. Mevcut yatırım faaliyetleri genellikle bu ülkeler arasında yapılan iki taraflı anlaşmalara dayanmaktadır. Aynı zamanda Türk Cumhuriyetlerinden gelen yatırımlar diğer ülkelerden gelen yatırımlarla kıyaslandığında hiç de farklı bir yaklaşım yoktur. Yani sadece genel bir yatırım rejimi mevcuttur ki, her ülkeden gelen yatırımcılar buna uymak zorundadır. Sonuçta diğer ülke yatırımcılarının karşılaştıkları gibi, Türk Cumhuriyetlerinden yatırımcı da bir diğer Türk Cumhuriyetine yatırım yaptığı zaman aynı engellerle karşılaşmaktadır. Bu zaman onun tek avantajı kültürel yakınlığın sağladığı kolaylıklar olmaktadır ki, bu da gelecekte ciddi bir entegrasyon düzeyine ulaşmak isteyen ülkelerin barışmamaları gereken bir durumdur.

İşgücü dolaşımı açısından da durum farklı değildir. Türk Cumhuriyetleri arasında düşük düzeylerde kalsa da, mevcut işgücü dolaşımının önünde önemli engeller bulunmaktadır. Şuan Türkiye ile Azerbaycan arasında vize uygulaması mevcuttur. Şöyle ki, Türkiye teker taraflı olarak vizeni kaldırsa da, Azerbaycan vatandaşlarına vizesiz otuz günlük Türkiye'de kalabilme sınırı getirmiştir. Azerbaycan ise Türkiye vatandaşlarına hala vize uygulamaktadır. Diğer Türk Cumhuriyetleri ile de durum neredeyse aynıdır. Sadece BDT üyesi Türk Cumhuriyetleri arasında karşılıklı olarak vize sistemi kaldırılmıştır. Bununla birlikte, şu an bu ülkelerin kendi aralarında biri diğerinin vatandaşına serbest çalışmak olanağı da tanımamaktadır.

Görüldüğü gibi Türk Cumhuriyetleri arasında başta ticaret olmakla, ekonomik işbirliği ve entegrasyon düzeyi potansiyelin ve olması gerekenin çok çok altındadır. Yapılan girişimleri işbirliği ve entegrasyon teorileri çerçevesinde değerlendirdiğimizde olası bir Türk Ekonomik Birliğinin oluşması yönünde yapılan girişimler eksik kalmakla birlikte, bazen bu amaca ters düşecek politikaların da bu devletler tarafından yürütüldüğüne tanık olmaktadır.

Fakat ekonomik çıkarlar ve dünya ekonomisinde baş veren yeniden yapılanmalar, günümüzde Türk Cumhuriyetlerinin birlikte hareket etmeleri gereğini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Türk Devletlerinin enerji alanında sahip olduğu kaynakların etkin kullanılabilmesi, bu kaynakların uluslararası piyasalara güvenli bir şekilde aktarılabilmesi amacıyla gün

geçtikçe birbirlerine daha sıkı bağlanmalarının zeminini oluşturmaktadır. Artık Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın boru hatlarıyla birbirine bağlanmaları gerçekleşmekte ve boru hatlarıyla gelecek ekonomik birliktelik (ya da iktisadi bağlılık) bir gün siyasi arenada da ortak hareket etmeye ve çok taraflı anlaşmaların imzalanmasına neden olacaktır. Bu ise ülkeler arasında "Dilde" ve "Fikirde" neredeyse tamamlanmış birliğin "İşte" de tamamlanması yolunda ciddi adımların atılmasına ortam hazırlayacaktır. İşte birliğin de temelinde Türk Ekonomik Birliği veya Ortak Pazarının oluşturulması yer almaktadır. Bunun barış ve ekonomik refah açısından hem ülkelerimiz, hem bölgemiz, hem de dünyamız için önemli bir süreç olacağı kanısındayız. Bu sadece bizim kanımız değildir. Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk de böyle düşünmekteydi: *"Türk Birliği'nin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Türk Birliği'ne inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi yeni fasıllarını Türk Birliği ile açacak. Dünya sükununu bu fasıllar içinde bulacaktır. Türk'lüğün varlığı bu köhne âleme yeni ufuklar açacak. Güneş ne demek, ufuk ne demek o zaman görülecek."*

Evez BAYRAMOV

Türk Dünyası: Karşılıklı Ticaretin Konseptüel Problemleri

Türk Dünyası: Karşılıklı Ticaretin Konseptüel Problemleri

Qlobal iqtisadi böhranın sistemli xarakteri fonunda makroiqtisadi tarazlığın qorunub saxlanılması problemi ifrat derecede keskinleşir. Probleme yanaşma ve onun aradan qaldırılması yolları seviyye müxtelifliyi ucbatından birmenalı konseptual qiymetlendirmenin çerçevesine sığmır. Başqa sözle, milli özünəqapanmanın (illah da, ayrıca götürülmüş bir öлке üzre) mümkünsüzlüyü, elece de yalnız milli serhedler çerçevesinde problemden yaxa qurtarmağın qısaömürlülüğü nezure alınmaqla regionalizm qlobalizm çütlüyüne münasibetde konkret mövqe sergilemeyin zeruriliyi qebul edilmelidir. Qeyd edilen yönümün çoxsaylı, çoxistiqametli ve ümumiyyetle ifrat mürekkeb xarakterinden çıxış etmele ticaretin helledici rola malikliyi görmemek mümkünsüzdür. Ticaret ictimai heyatın bütün sahe ve sferalarında formalaşmış, yaxud formalaşmaqda olan münasibetler sisteminin esas ünsürlerinden, yaxud hemin ünsürleri aktuallaşdıran elementlerden biri kimi çıxış edir. O seviyyede ki, hetta makrososial sabitliyin qerarlaşmasında müstesna rol oynayı (F. V. Hayek).

Türk Dünyası çerçevesinde karşılıklı ticaretin konseptual mezmununun aşağıdaki kimi formalaşmasını meqsedeuyğun hesab edirik:

- Türk devletleri arasında real mezmunlu karşılıklı iqtisadi tamamlamanın teşekkülü;
- Ticaret axınlarının istiqametinden asılı olmayaraq (blokdaxili yaxud blokxarici) en azı istehlak effektine sebep olmasının teminatı;
- "Bir mehsul → bir öлке" sindromundan xilas olmaq;
- Ticaret axınlarına münasibetde blokdaxili qütbleşmeye yol vermemek;
- Ayrıca götürülmüş her bir Türk devletinde xarici investisiya xarici ticaret çütlüyünün gerçək xarakter almasına nail olmaq;
- Qarşılıklı ticaretde inhisaryaradan prosesleri durdurmaq;

- Qarşılıqlı ticaretin teşkili ve tenzimlenmesinde hem ölkedaxili (milli-korporativ menafeler), hem de bütövlükde Türk Dünyası çerçevesinde menafe tarazlığını qoruyub saxlamaq;
- Ve nehayet, Şerqlə Qerb arasında Türk Dünyasının geoiqtisadi “körpü” (belke de, sadəcə olaraq “yolötürücü”) rolunda çıxışının yeni mezmun kesb etmesine nail olmaq.

S. Nalan BÜYÜKKANTARCIOĞLU

Küreselleşme ve Ekonomik Kriz Sürecinde “Türk Dünyası” Sembolizmini Yorumlamak

Ulusal kültürlerin ve ulusal bir kimliğe sahip olduğu düşünölen bireyin, ulus-ötesi makro bir düzleme yerleşmiş ortak kültürel pratiklere bağımlı hale getirilmekte olduğu “küreselleşme” olgusu, özünde, Batı kaynaklı ekonomik, kültürel, politik, ve teknolojik sistemlerin buyurgan gücü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu “kopyalanmış” ve “dayatılmış” kültürün gerek bireysel gerek toplumsal algılama ve anlamlandırma biçimlerini; “güç ve ideoloji” ilişkilerini yeni tanımlar içinde koşullandırdığı ileri sürülebilir. Ulusların bir yandan bu tür bir bütünsellikten kendilerini ayrı tutamamaları ile diğeryandan “mikro küreselleşmeler” oluşturma çabaları görünüşte bir paradoks oluşturmakta; bu paradoksun özünde yer alan materyalist ve duygusal öğelerin çatışması denge arayışlarını ve çözümleri etkilemektedir. Konuşma, sözü edilen bağlamda “Türk Dünyası” sembolizmini, kültürlerarası ve küresel iletişim çerçevesinde ele almayı; “bilgi”, “bilgi toplumu”, “gerçeklik”, “kültürel ideoloji” vb. kavramları bu kapsamda irdelemeyi amaçlamaktadır.

Ülkü ÇELİK ŞAVK

Bağımsızlık Sonrası Dönemde Türkiye-Türk Cumhuriyetleri Kültürel İlişkileri

Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları ile birlikte derhal bir Türk Dünyası bütünleşmesinin gerçekleşeceği, zaten de böyle bir bütünleşme için kültürel yapıların müsait olduğu düşüncesi birçok kişinin, doğrudan zikretmeseler de, hemen akıllarından geçmiş, hatta bunun olabirliğine inanmışlardı. Ancak zaman ve ilişkilerde yaşanan süreçler bunun o kadar da hemen ve kolay olmayacağını hatta olup olmasının tartışılması gerektiğini düşündürdü.

Bağımsızlık sonrası Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri kültürel ilişkilerini kesintisiz ve tek düzlemde ele almak pek doğru değildir. Bu nedenle bu bildiride Türk Dünyası kültürel ilişkilerinin bağımsızlık sonrası dönemi (bilindiği gibi bağımsızlık öncesi dönemde de hiçbir kültürel ilişki olmadığı, Sovyetler Birliği çatısı altında bulunan Türk toplumları ile tamamen kopuk veya habersiz olunduğu söylenemez) üç aşamalı bir süreç olarak ele alınacaktır:

1. Aşama: Hazırlıksız/duygusal dönem,
2. Aşama: İlk adımlar / gerçeklerin kabul edildiği dönem,
3. Aşama: Nahçıvan Kararları /bilimsel ve bütünleştirici dönem.

Özkul ÇOBANOĞLU

Kültürel Güvenlik Kavramsallaştırması Bağlamında Dil ve Ekonomi İlişkisi Üzerine Tespitler

Batı üniversitelerinde “Kültürel Güvenlik” kavramsallaştırması son yıllarda gittikçe önem ve yaygınlık kazanan bir araştırma alanına dönüşmesiyle ilgili temel tanımlamalar ve kabullerin irdelenmesi ve bu bağlamda Türkiye ve diğer bağımsız Türk devletlerinin dil ve ekonomi ilişkisinden hareketle yapabilecekleri örnek olay ve bulgularla ele alınacaktır.

Gülcan DOSCAN AMANGELDİKIZI

Türk Halklarının Terminolojisi: Problemler ve Onu Çözme Yolları

Türk dilleri dünyadaki söz hazinesi fonu açısından en zengin dillere giriyor. Türk dillerinin leksik, fonetik yönüyle onun genealojik ayrılma özellikleri XIX. asırdan itibaren Avrupa ve Rusya alimleri tarafından araştırılmaya başlandı. Türk halklarının dillik ve kültürel medeniyetinin temelini uzakta olduğunu hisseden yabancı devlet misyonerleri bu halkları işgal etmeyi seçip, önce coğrafyayı iyi bilmek için heyetler gönderdiler.

Bugün Kazak dilinin terminolojisi hızlıca gelişmekte. Dilimize yabancı dillerden karışan kelimeler anlamları bulunarak, onları hert sanayadar çekimlenip, Devlet Terminoloji Komisyonu tarafından ele alınmaktadır.

Kazak diline akraba Türk dillerinden dolayı Rus, İngiliz dillerinden gelen terimler çoktur. Şunu bilmek için Rus Sovyet dönemine bakarak, ünlü terminolog Alim Şerubay Kurmanbayoğlu şöyle belirtmektedir: ‘Doğu İslam kültürüne değil, Avrupa kültürüne uyararak asırlarca kalıplaşmış tarihi kültürel münasebetlerimizin devletler arası ilişkilerimizin yönünü değiştirmemize göre, bizim diller arası kelimeler karışması diğer tarafa döndü. İslami ilim görmeyi Rusça öğrenmekle, Arap alfabesinde temellenen yazımızı önce Latinceye, daha sonra Kirile değiştirdik, v.b. manevi kültürel maddi hayatımızdaki biraz değişikliklerimiz işte onun aynasıdır. Sovyet hükümeti Sovyetler Birliğinde yaşayan her halka Rus kültürünü örnek olarak göstermekle birlikte herkesin Rus dilinde konuşmasını sağladı. Bütün Sovyet halkının ilim ve teknik, diğer dallardaki ilişkilerini ortaya çıkartmaya genel Sovyet terminolojisinde de Rusçayı örnek tutmak ele alındı. Neticesinde terimler karışması işinde yan taraflılık yer tutup, önce terimler fonun kalıplaştırmada İran Arap devletlerindeki kelimeler kullanılsa bile doğu dillerinden dolayı akraba Türk halklarındaki birbiriyle kelime karıştırma görünüşü erci yabancı olarak kabul edildi.’

Sovyet döneminde birçok Türk diliyle birlikte Kazak dilinin alfabesi, imla sistemi ve orfografisi Rus diline dayanarak yeniden yapıldı. Neticesinde dilimize Rusça’dan gelen kelimeler çoğaldı. Onlar Kazak diline Rus dilinin uygunluğuna göre kabul edildi. Böyle olma o zamanki yargılara göre idi. Kazak dil biliminin temelini kuran alim Ahmet Baytursunov uluslararası terimleri kendi kelimeleri uygun hale getiren anda yabancı devletlerin kelimelerine ilgi duymayarak, aksine dillik akrabalığı var olan Türk dillerinden kelime almayı uy-

gun gördü. Günümüzde Türk dillerin araştırmacı alimler Türk dünyasının terminoloji ortak fonu olması gerektiğini söylüyorlar. Bize göre bu iyi bir girişim.

Doğrusu, Türk dillerinin ortak terminoloji fonunu yapmak en önemli iştir. Bugünkü yeni teknolojiyi kullanarak bu fonun elektronik olarak yapmalıyız. Bununla birlikte Türki devletlerinin alimleri birleşip, Türk dilinin etimoloji, anlatma, çevirme sözlüklerin yapmada önemi var. İşte o zaman Türk dillerinin birbirlerinin terim karışma işi ortaya çıkıp, ortak kelimelerle akraba halkların kültürel, sosyal sahadaki münasebetleri yükselirdi.

Mustafa E. ERKAL

Küreselleşme ve Türk Dünyası

Günümüzde artık küreselleşmenin klasik tanımlarından çok; onun küresel çapta nasıl işlediği önem kazanmaktadır. Henüz sanayi toplumu olamamış, sanayileşmeye geçiş dönemindeki milli devletlerin günümüzde karşılaştığı ve önlerine dikilen sorunlarla Türk Dünyası karşılaşmış değildir. Bu sorunları bugünden tartışmak ve ele almak, bu ülkelerin zaman kaybını önleyeceği gibi varlıklarının devamı, kültürel, siyasi ve iktisadi çıkarlarını korumak için de gereklidir.

Küresel çapta bir bütünleşmeyi amaçlayan; ancak bünyesinde daha fazla bölünmüşlük potansiyelini de taşıyan küreselleşme süreci artı ve eksileriyle ele alınmak durumundadır. Tebliğde, bu sürecin mevcut etkileri ve gelecekteki muhtemel tesirleri ele alınmaktadır.

Mihail FORMUZAL

Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesi Yatırım İmkanları

Bugünkü Gagavuzya'nın ekonomik durumunda tarihsel, coğrafi, doğal kaynak ve doğal-ekonomik kökleri gözlemlenmektedir. Bazı farklılıklar ve yaşam koşulları reform öncesi dönemde güney bölgesinde "denkleştirme" politikasının yardımıyla aynı dereceye getirildi, fakat planlı ekonomi döneminde Gagavuzya ve diğer Moldova bölgelerinin ekonomik gelişmesinde bir dengesizlik oluştu.

Coğrafik konumu: Gagavuz Yeri, Moldova Cumhuriyeti'ne bağlı bir Özerk Devlet ve Moldova'nın güney doğusunda yer alan bölgedir. İki devletle sınırlık etmektedir: Romanya ve Ukrayna, aynı zamanda Tuna ırmağına çıkışı bulunmaktadır. 1 Ocak 2007 itibari ile Avrupa Birliği'ne sınırdır. Yüzölçümü – 1848 km², başkenti Komrat'tır. Komrat'ın üç adet ilçesi vardır: Komrat ilçesi, Çadır-Lunga ve Vulkaneşti ilçeleri ve 26 adet belediyesi vardır.

Nüfusu: Gagavuzya'nın nüfusu 155,6 bindir. Erkek sayısı nüfusun %49'unu, kadın sayısı % 51'ini oluşturur. Kırsal nüfus ise % 63, kentsel nüfus % 37'lik bir orana sahiptir. Ekonomik olarak aktif nüfusu % 34,7, ortalama yaşam süresi ise 63,6 yıldır.

Yasama ve Yürütme organları: Yürütme organının başında olan Gagavuzya'nın üst görevlisi Başkandır. Gagavuzya Başkanı dört sene için halk tarafından seçilir. Gagavuzya Baş-

kanı, aynı zamanda Moldova Cumhurbaşkanı'nın kararı ile Moldova Cumhuriyeti Hükümet üyeliği yetkisine de sahiptir. Gagavuzya'nın üst temsil organı yerel kanunları çıkarma hakkına sahip olan Halk Topluğu (meclisi) dur. Gagavuzya'ya dahil olan her yerleşim yeri Halk Topluğu'nda en az bir millet vekili ile temsil edilmektedir. Halk Topluşundaki milletvekili sayısı 34 tür.

Ekonomi:

- Ekonomi sektöründe önde gelen tarımdır ve tarım ürünlerinin işlenmesi, kapalı devir oluşturmaktadır.
- 12 banka şubesi ve Finans “Pro Credit” şirketi faaliyet göstermektedir.
- Büyük ihracat potansiyeli mevcuttur.
- 2023 yılına kadar faaliyet gösterecek Vulkanеşti Serbest Ticaret Bölgesi mevcuttur.
- Üretim alanında -Vergi teşvikleri vardır.

Yatırım İmkanları: Bölgedeki siyasetin en önemli hususu yabancı yatırımların yapılmasıdır. Teşvikler:

- Meyve ve ceviz bahçeleri işletmelerine yatırım yapanlar 3 sene süresince toprak vergisinden muaf tutulur.
- Süt ve et üretiminde yatırım miktarına bağlı olmadan 3 ile 5 sene vergilerden muafiyet vardır.
- Yabancı sermayeli şirketlerden hammadde ithalinde gümrük vergisi alınmamaktadır.
- Şirketlere yurtdışından sermaye ve mülkiyet desteği yapılması durumunda, yapılan destek miktarından gümrük vergisi alınmamaktadır.

Gagavuzya'nın Yatırım Alanları:

- Üzüm mamulleri
- Meyve bahçesi
- Konserve
- Tarım ürünleri işleme
- Makine üretimi
- Tekstil
- Petrol ve Kimya işleme
- Dinlenme ve eğlence endüstrisi
- Telekomünikasyon
- İnşaat malzemeler üretimi
- Turizm/ köy turizmi

Rekabet yararlarının tahlili:

- Yüksek entelektüel potansiyeli ve kültür seviyesi.
- Komrat Devlet Üniversitesi ve Svetly tarım ve teknik meslek okulu.
- Kültür ve eğitim merkezleri mevcuttur.
- Bugünkü Tıbbi teknolojik gelişmeler hastanelerde uygulanmaktadır.
- UTA Gagauziya’da hızla gelişmekte olan sosyal destek sağlamaktadır. Nüfus Sosyal Haklar Vakfı mevcuttur.

Cahit GELEKÇİ

Küreselleşme Sürecinde Kültürel Akışlar ve Türk Kültürü

İnsanların, bilginin ve malların bölgesel ve küresel hareketliliğinde son yüz yıllarda yaşanan artış, siyasal, ekonomik ve kültürel hareketlerin kıtalar, bölgeler ve toplumlar arasında artarak yayılmasını sağlamıştır. Ancak kültürlerin küresel düzeydeki etkileşimi ve bu süreçteki kültürel temaslara bağlı olarak kültürel akışların yönü ve oranı yoğun tartışmaların hatta çatışmaların yaşanmasına yol açmıştır. “Küreselleşme Sürecinde Kültürel Akışlar ve Türk Kültürü” konulu bu tebliğin amacı küreselleşme sürecinde kültürün küresel akışına yönelik yaklaşımları ele almak ve Türk kültürünün bu süreçten nasıl etkilendiğine yönelik bir bakış açısı sağlamaktır.

Hüseyin GÖKÇEKUŞ / Derviş YÜKSEL

Global Ekonomik Krizin Turizm Açısından Etkileri ve Türk Devletleri ile KKTC Arasında Turizm/Eğitim Turizmi Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesi

2008 yılının ikinci yarısından itibaren global düzeyde hissedilmeye başlayan ekonomik kriz, yine global ölçüdeki iklim değişiklikleri ve salgın hastalıklar nedeniyle, dünya ekonomilerinde şimdiye kadar görülmeyen kaotik bir etki yaratmaktadır. Bu etki, dünyanın en büyük ekonomik sektörlerinden biri olan turizmi de önemli ölçüde tehdit etmektedir. Buna karşılık, Dünya Turizm Örgütü (WTO), tüm dünya ülkelerinde turizm alanının iyileştirilmesinde, ‘esneklik’, ‘teşvik’ ve ‘yeşil ekonomi’ gibi birbirine bağlı üç önemli ögenin önemine dikkat çekmekte; özellikle turizm ve seyahatin, teşvik paketleri ile yeşil ekonomi yönündeki dönüşüm faaliyetlerinde mutlaka yer almasını öngörmektedir.

Dünya Turizm Örgütü’nün Nisan 2009 verileri, 2009 yılı içinde uluslararası turizm hareketlerinde %2, Avrupa’da ise %3 oranlarında bir daralma olacağını öngörmekte; Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği’nin (IATA) verileri de dünyada hem havayollarının ürettiği toplam kilometre kapasitesi, hem de havayolu uçuşları ve koltuk kapasiteleri bakımından ciddi daralmaların ortaya çıktığını göstermektedir.

Diğer taraftan, Dünya Doğayı Koruma Vakfı’nın (WWF) yayınladığı bir rapora göre, dünya turizminin ve turizm gelirinin %30’unu oluşturan Akdeniz Havzası, dünya çapındaki

iklim değişikliklerinin de etkisiyle susuzluk, kuraklık, orman yangınları ve tarımda verim düşüklüğü gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu etkenlerin bileşimi, Akdeniz turizminin dolaylı ya da doğrudan olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Bir Akdeniz ülkesi olan KKTC’de, yukarıda belirtilen kaotik etkilerin izleri görülmeye başlanmıştır. 2008-2009 Ocak-Nisan aylarına ait karşılaştırmalı istatistikler, küresel ekonomik krizin doğal bir sonucu olarak KKTC’ye gelen yolcu ve konaklayan turist sayılarında belli oranlarda azalma olduğunu, buna karşılık daha önceki yıllardaki yatırım kararlarının etkisiyle toplam yatak kapasitesinde artış olduğunu göstermektedir.

KKTC, turizm yatırım olanakları açısından zengin bir ada konumundadır. Doğal güzellikleri, iklimi, halkının misafirperverliği, rekreasyon kaynakları ve diğer aktiviteleriyle KKTC, turizmi çeşitlendirme bakımından büyük olanaklara sahiptir. KKTC, kültür turizmine yönelik yatırımların yanında, özel ilgi turizmi çerçevesinde örneğin eğitim turizmi, ekoturizm, agro turizm, köy turizmi, sağlık turizmi, yat turizmi, konferans turizmi, 3. yaş turizmi gibi değişik turizm yatırımlarının geliştirilmesi konusunda önemli fırsatlar sunmaktadır.

KKTC’de mevcut turistik yatak kapasitesinin önümüzdeki beş yıl içinde 15.500’den 55.000’e çıkarılması hedeflenmekte; marina projeleri dahil çeşitli yatırım projelerine girilmektedir. Turizm yatırımını teşvik etmek amacıyla yapılan üç yasal düzenleme de vardır.

Yukarıdaki gelişmelere rağmen, KKTC’ye gelen turistlerin yıllar itibarıyla dağılımında, TC dışında, İngiltere, Almanya, İran, Bulgaristan gibi ülkeler ilk sırayı almakta; Türk Devletleri arasında Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan’dan gelen turistlerin payı ise %1 ile % 3 arasında değişmektedir.

KKTC’de halen 6 üniversitede 50.000’e yakın öğrenci eğitim görmektedir. Yükseköğretim alanında belli başlı çeşitli uluslararası kuruluşlarla protokol anlaşmaları bulunan KKTC, bir “üniversite adası” özelliğini taşımakta, KKTC’nin 2009 bütçesinin %40’ı yüksek eğitim sektöründen sağlanmaktadır.

Bu bildiri de, KKTC’de global ekonomik kriz, iklim değişiklikleri ve turizm alanındaki etkileşim, Akdeniz ve KKTC bağlamında ele alınacak; ülkede turizmin geliştirilmesinde yüksek eğitim sektörünün katkısı incelenecektir. Bu bağlamda, KKTC ve Türk Devletleri arasındaki turizm ve eğitim turizmi açısından işbirliği olanaklarının, geleceğe dönük stratejik planlama çerçevesinde iyileştirilmesi konusunda öneriler de ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Asiman GULİYEV

Global Maliye Buhranı Şeraitinde Azerbaycan İktisadiyatı

Global Maliye Böhranı Şeraitinde Azerbaycan İqtisadiyyatı

Global böhrandan evvel Azerbaycanın tetbiq etdiyi iqtisadi siyasetler ve iqtisadi durumu

Azerbaycan Respublikası 1991ci ilde dövlet müsteqilliyini berpa etdikden sonra iqtisadi sahede öz suveren hüquqlarını gerçeleşdirmeye ve müsteqil siyaset aparmağa başlamış-

dır. Bu siyasetin başlıca istiqametlerini müxtelif mülkiyyət formaları esasında yaradılan iqtisadi sistem, bazar iqtisadiyyatına keçid ve dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya teşkil etmişdir. Müsteqillik dövründən bu günə kimi ölkədə mövcud iqtisadi inkişafı iki esas merheleye ayırmaq olar. Birincisi, 1991-1995ci illeri ehatə edən iqtisadi kaos və ya tenezzül dövrü. İkincisi, 1996cı ildən başlayaraq davam edən makroiqtisadi sabitlik və dinamik iqtisadi inkişaf dövrü.

Dövlət müsteqilliyinin berpasından sonra ötən qısa tarixi dövr erzində Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Eliyev'in uzaqgörən siyaseti və gərgin fealiyyəti neticesində, ağır ilkin şərtlərə baxmayaraq, ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafı və dünya təsərrüfat sistemində inteqrasiyası sahəsində çox böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Bank sistemində aparılan islahatlar müsteqilliyin ilk illərində banklara yaranmış inamsızlığı aradan qaldırmaqda mühüm rol oynamışdır. İqtisadi inkişafı təmin edən əsas amillərdən biri kapital qoyuluşunun dinamikasıdır. Belə ki, kapital qoyuluşuna yönəldilən investisiya istehsalın artması ilə yanaşı yeni müəssisələrin, təhsil, səhiyyə, yaşayış və digər sosial obyektlərin tikilib istismara verilməsinə, yeni iş yerlərinin yaradılmasına xidmət edir. Ona görə də Azərbaycan Respublikası'nın iqtisadi siyasetində ildən-ile investisiyaların, o cümlədən xarici investisiyaların həcmünün artırılması öncül sahələrdən sayılır.

Böhranın Azərbaycan iqtisadiyyatına başlıca təsirləri

Dünya iqtisadi böhranına və inkişaf etmiş ölkələrin iqtisadi tenezzül dövrü yaşamasına baxmayaraq, 2009cu ildə Azərbaycana böhran az təsir göstərmişdir. Bunun əsas səbəblərindən biri Azərbaycan bank sektorunun xarici maliyyə təşkilatlarına az borclanmasıdır. Özel sektorun bezi kreditlər cəlb etməsinə baxmayaraq, öhdəliklərin ümumi strukturunda onların payı təhlükəli həddən çox uzaqdır və cəmi 18% təşkil edir ki, bu da bank sektoru üçün problem yarada biləcək rəqəm deyil. Digəri isə hakimiyyətin daxili maliyyə ehtiyatlarından istifadəyə yönəlik düşünülmüş investisiya siyasetidir. Lakin, dünya maliyyə böhranının Azərbaycan iqtisadiyyatına təsir təhlükəsi qaçılmazdır. Çünki Azərbaycan Respublikası dünya iqtisadi sistemində inteqrasiya edir. Belə ki, ölkəmizin bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrlə iqtisadi əlaqələri mövcuddur. Qlobal maliyyə böhranı başladıqdan sonra Azərbaycan'ın neft ixracı da azaldı. İxracda neftin payı əgər qlobal maliyyə böhranı başlamamışdan əvvəl 97 faiz idisə, böhrandan sonra 90 faizə qədər azalıb. Neft ixracının azalması isə bütövlükdə Azərbaycan ixracının azalmasına gətirib çıxarıb. Bütün hallarda ixracın azalması uğurlu deyil. Çünki ixrac ölkəyə valyuta gətirir. Elecdə ixracın azalması bir sıra müəssisələrin, şirkətlərin öz fealiyyətlərini məhdudlaşdırması, hətta bir sıra hallarda dayandırmasına gətirib çıxarır. Bu da iş yerlərinin itirilməsi baxımından sosial vəziyyətə mənfi təsir göstərir.

Tenezzülə qarşı həyata keçirilən tədbirlər və bu tədbirlərin nəticələri

Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) ötən ay Azərbaycan'da səfərdə olmuş missiyasının hesabatı da ölkəmizdə istər qlobal böhranla mübarizə, istərsə də bank sektorunda görülen

tedbirlerin effektivliyini bir daha sübut etdi. Fondun hesabatında bildirilir ki, global maliye ilk elameterleri üze çıkan zamandan Azerbaycan'ın güçlü iqtisadi veziyyetde olması ve hazırda global maliye sistemine mehdud inteqrasiya olunması sebebinden, bu ölkenin cari iqtisadi siyaseti ile böhranın qısamüddetli tesirine davamlı olacağı gözlenilir.

Malye böhranına qarşı bir çox tedbirler heyata keçirilmekdedir. Esas tedbirler esasen Merkezi Bank terefinden heyata keçirilir. Bunlara aşağıdaki tedbirleri misal göstermek olar:

- Yerli tekrar istehsalçıları desteklemek üçün tekrar mehsulların istehsalı ve tekrar ixracı üçün xaricden alınan xammala hesablanan EDV-nin ödenilmesine 1 il müddetine güzəşt tetbiq edilsin.
- Sahibkarlığa Kömek Milli Fondu vasitesi ile sahibkarlara teqdim edilen kreditin hecminin artırılması. 2009-cu ilde sahibkarlara verilecek 130 milyon manat güzəştli kreditlerin hecminin 250 milyon manata dek artırılması meqsed uyğun hesab edilir.
- Milli Bankın faiz derecesini 1 faizdek aşağı salması. Ölkede inflyasiya seviyyesinin de aşağı düşdüyünü nezere aldıqda bele bir qerarın verilmesi üçün iqtisadi esas da vardır.
- Fermer teserrüfatına verilen subsidiyaların hecminin artırılması. Taxıl istehsalçıları ile yanaşı pambıq yetişdirenlere elave ödenişlerin edilmesi meqsedeuyğun hesab edilir. Sözügeden strateji mehsullar istehsalçılarına her hektara 120 manat, diger aqrar mehsul istehsalçılara ise her hektara 60 manat verilmesi teklif edilir ve s.

Saduqasov Aydos KARTANBAYULI

Türk Aleminin Alfabe ve Grafik Meseleleri

Türk halkının dilinin, etnik oluşumu ve Cumhuriyet olarak ortaya çıkma tarihi ve gelişmesini Türkoloji ilimi araştırmıştır. A.Aldaşeva, E.Suleimenova, R.Avakovalar birlikte yazdıkları araştırmada: “Türkoloji Türk dillerinde konuşan halkların dilini, edebiyatını, medeniyetini, tarihini, etnografyasını araştıran sosyal ders” demişlerdir.

Rus İmparatorluğu XIX. asırda Türk Dünyası araştırmalarında birinci olarak onların dillerini araştırmaya başladı. Bu amaçla Türkoloji Araştırma Merkezleri Moskova, Peterbor ve Kazan şehirlerinde işe başladı. Türkolog Nikolai Baskakov, kaynaklara göre Moskova Türkoloji Merkezinin Araştırmacıları N.G.Konoplev, F.E.Korş, V.A.Gordlevski, A.E.Krımşkiler'di. Onlar Türk dillerinin tarihini, gramerini ve söz hazinesini araştıranlar, Peterbor Merkezi Araştırmaları'nda – O.İ.Senkovski, Ya.O.Yartseva, O.Betling, I.N.Berezin, A.Kazambek, V.V.Radlov, L.Budagov, P.M. Melioranski, S.E.Malov, A.N.Samoiloviçler idi. Bu araştırmacılar Çağatai Türk-Tatar dillerinin sözlükleriyle birlikte Türk dillerinin gramerini, tarih ve etnografyasını araştırdılar.

Türk diliyle konuşan devletler arasında Sovyetler Birliğinde olmayan, kendi bağımsızlığında olan Türkiye Latin alfabesini önceden kullanmış, son 15 yıl döneminde Azerbaycan, Türkmenistan, Üzbekistan devletleri Latin alfabesini kullanmaktadır. Şimdi Tataristan ve Kırgızistan Latin alfabesine geçmeye başvuruyor. Kazakistan'da bu konu bağımsızlığını aldığı 1991 tarihinden tartışıldı.

2006 yılı Ekiminde Kazakistan halkları Assamblesinin XII. oturumunda Cumhurbaşkanımız N.A.Nazarbaev “Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçirme açısındaki meseleleri nazara almamız gerek. Uzmanlar yarım yıl içinde meseleyi iyice araştırarak tam teklifletmeli.” diyerek, hükümeti görevlendirdi. Şu oturumdan sonra Kazakistan Cumhuriyeti hükümeti № 1025 “Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın Kazakistan halkları Assamblesinin XII. oturumunda devlet dili siasetinin geliştirme hakkında” yargısı kabul edildi. Yargının hareket planında ‘Türkiye’de, Özbekistan’da, Azerbaycan’da, Türkmenistan’da ve diğer Cumhuriyetlerde Latin alfabesine geçiş tecrübelerini iyice araştırarak ve bu meseleler hakkında teklifleri çözme ve komisyonun kararına verme hakkındaki hükümet teklifi Kazakistan Cumhurbaşkanı Bilim ve İlim Bakanlığına görevlendirildi. Bu olaydan sonra devletimizin basın sayfalarında bu mesele çok yazıldı. Kazakistan Cumhurbaşkanı Bilim ve İlim, Medeniyet ve Bilye Bakanlıklarında özel olarak iş grupları kuruldu. Ama bu güne kadar devletimizde Kazak alfabesinden Latin alfabesine geçme hakkında ve onun siyasi Linguistik bölümlerini kapsayan tam olarak ismi araştırma yoktur. Böyle araştırmayı ele alma zamanda Cumhurbaşkanı’nın söylediği gibi Latin grafikası ya da alfabesine geçen Türk dilinde konuşan halkların tecrübelerini araştırarak, ele almamız gerektir. Bu vatan alimlerinin önündeki en önemli vazifedir.

Mahir NAKİP / İlhami VURAL

Güney Kazakistan Tüketicisinin Yaşama Biçimi

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra ortaya çıkan beş Türk Cumhuriyeti’nin tüketicileri hakkında fazla bir bilgi birikimine sahip olduğumuz söylenemez. Kazakistan da bu devletlerden birisidir. Güney Kazakistan’da yapılan bu araştırmanın ana amacı, Güney Kazakistan tüketicisinin yaşama biçimini ortaya koymaktır. Bu amaçla Güney Kazakistan’ın Çimkent, Türkistan ve Kentav şehirlerinden örnekleme yoluyla seçilen 900 kişiye yüz yüze anket uygulanmıştır. Bu ankette yaşama biçimini ölçen 56 ifadeye yer verilmiştir. Araştırma, Güney Kazakistan tüketicisinin evlada düşkün olduğunu; kendine güvendiğini; bağımsız, tutumlu ve duyarlı olduğunu; kendini ispatlamayı sevdiğini; ödemelerini peşin yaptığını; gezmeyi sevdiğini ancak, hayatını rutin işlerle geçirdiğini ve ev işlerini sevmediğini ortaya koymuştur. Sonuçta, her farklı pazar dilimi için farklı pazarlama karması ve stratejisi izlemek gerekiyor.

Anahtar kelimeler:

Güney Kazakistan Tüketicisi, Yaşama Biçimi, Pazar Bölümlemesi

Alpisbayeva Sara NURBEKOVA

Kazakistan’ın Dış Ticaret Durumu ve Geleceği

Kazakistan’ın 2008 yılı toplam dış ticareti 109,1 milyar ABD doları olmuştur (2007’ye nazaran 35,5 faiz büyümesi). İhracatı 71,2 milyar dolar (49,1 faiz gelişme), imalatı ise 37,9 milyar dolar olmuştur (15,7 faiz ekleme). 2008 dış ticaretinde büyük bir olumlu netice elde edilmiştir, net ihracat 33,3 milyar dolar olmuştur.

Kazak mallarının genel alıcıları İtalya (%16,7), İsviçre (%15,8), Çin (%10,8), Rusya (% 8,7), Fransa (%7,6) ve Hollanda (%6,5) olmuştur.

İthal edilen malların baş üreticileri Rusya (toplam imalatın 36,3 faizi), Çin (%12), Almanya (% 6,8), Ukrayna (% 5,6), ABD (% 5,1) ve İtalya (% 3,3) dür.

2008'de BDT ülkeleriyle toplam ticaret 28 575,3 milyon dolar olmuş ve 2007'ye göre % 26,6'lık büyüme göstermiştir. İhracat 11 078,4 milyon artmış (% 39,1 artış), imalat – 17 496,8 milyon dolar olmuş, %19,8 artmıştır.

Olumlu ticaret 50 ülkeyle gerçekleştirilmiş, olumsuz ise 58 ülkeyle. 50 ülkeyle eşit ticaret yapılmakta. Olumlu ticaret (ihracatın imalatı artması) genel Avrupa ile (32,4 milyar dolar), AB ile (21,9 milyar), Asya ile (8,3 milyar dolar), Afrika (0,5 milyar), Orta Asya ile (1,3 milyar dolar) gerçekleştirilmiştir. BDT ülkeleri toplam ticaretteki yeri % 26,2 olmuştur. (2007 de % 28,2 dir).

Petrol ihracatçıları için dünya pazarlarındaki olumlu şartlar, bir taraftan doğal kaynak şirketlerine yabancı direkt yatırım girişine yol açıyor, diğer taraftan bu alanlarda inşaat, araştırma ve diğer çıkarların artmasına, yabancılarla yurtdışına gönderilen paranın artmasına sebep oluyor. Hızlı ekonomik gelişme ve halkın gelirlerinin artması neticesinde, bu zaman içerisinde iç yatırım ve üretici isteklerinin büyümesi, bu isteklerin imalat yardımıyla kanat edilmesine yol açtı.

Sonuç

2008 neticeleri, dış ticarete 2000'den itibaren rekorları göstermiştir. Bununla birlikte, dünya finans ve ekonomik krizi kendi düzeltmelerini yapıyor, uluslararası ticaret düşüyor. Kazakistan için bu imalat ve ihracatın azalmasına yol açmış, BOP durumu düşüşüne sebep olmuştur.

Nebi ÖZDEMİR

Türk Dünyası'nın Kültürel-Ekonomik Açıldan Gelişmesinde Kültür Turizminin İşlevi

Kültür-ekonomi ilişkisini kanıtlayan ve örneklendiren alanların başında kültür turizmi gelmektedir. Dünyada turizm olgusunun ortaya çıkışında kültürel içerik ve zemin bulunmaktadır. Kültür turizmi, ilk turizm türüdür. Diğer bir ifadeyle turizm, kültür turizmi olarak doğup farklı turizm türleriyle gelişmiştir. Buna karşılık milletlerin özgün tarihi- kültürel bellekleri/miraslarından beslenen kültür turizmi, yüksek verimlilik oranıyla genel turizm içindeki önemini hep korumuştur. Dünya turizm gelirlerinin önemli bir bölümünü paylaşan gelişmiş Batılı ülkelerin ana turizm türü olarak kültür turizmini kabul etmeleri, bu değerlendirmenin kanıtıdır. Diğer yandan geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınma projelerinde de kültür turizminin büyük bir öneme sahip olduğu, başta UNESCO ve Dünya Turizm Örgütü olmak üzere pek çok kurum ve kuruluşun bel-

gelerinde sık sık vurgulanmaktadır. Bu nedenle özgünlük ve farklılık kaynağı sözlü kültür gelenekleri konusunda zengin bir mirasa sahip Türk Dünyası'nın ekonomik kalkınmasında kültür turizmi, önemsenmeli ve geliştirilmelidir. Bu kapsamda Avrupa Birliği örneğindeki gibi, etkili ve verimli çıktılar yaratacak sistem, ürün, uygulama ve projeler gerçekleştirilmelidir. Böylelikle kültürel mirasın yozlaştırılmadan, özgünlüğünün korunarak, yaşanarak yaşatılması sağlanırken Türk dünyasının sosyo- kültürel ve ekonomik açıdan kalkınması gerçekleştirilebilecektir. Dünya Turizm Örgütü, 2023 yılına kadar dünyada her üç kişiden birinin, sık ve uzun süreli seyahat eden turist haline geleceğini, bu turistlerin de önemli bir bölümünü Asyalı turistlerin oluşturacağını, kültür turizminin öneminin ve ekonomik verimliliğinin daha da artacağını öngörmektedir. Bu değerlendirmeler, Türk Dünyası'nın kültür turizmini önemsemesi için yeterlidir. Diğer yandan gerçekleştirilecek olan kültür turizmi projeleri, Türk Dünyası adlı birliğin gerçekçi temelleri üzerinde gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Böylelikle İpek Yolu gibi kültür turizmi temelli kültürel koridor ve güzergâh projelerine yenileri eklenebilecektir. Diğer yandan da, kültürel miras yönetimiyle kültür turizmi işbirliğinde Türk Dünyası kültürel mirasının katma değer yaratıcı şekilde değerine değer katılması ve geleceğe aktarılması temin edilebilecektir. Türkiye ve özellikle TİKA, bu kapsamda önemli işlevler üstlenebilir. Sonuç olarak bu araştırmada, içeriği özetlenen Türk Dünyası kültür turizminin önemi, kültürel ekonomik boyutu, kültürel miras yönetimiyle ilişkisi, dünyadaki ve özellikle Avrupa Birliği kapsamında üretilen verilerinden hareketle çözümlenmeye ve açıklanmaya çalışılmaktadır.

Fikret REHİMLİ

Azerbaycan Ekonomisinin Petrol Dışı Sektörlerinde Sermayedarlığın Gelişiminde Türk Kapitalinin Rolü

Azerbaycan İqtisadiyyatının Qeyri-Neft Sektorunda Sahibkarlığın İnkişafında Türkiye Kapitalinin Rolü

Bugün dünyada derinleşen maliye bôhranının tesiri neticesinde hatta bir çok aparıcı ölkelerin iqtisadiyyatında yaranan durğunluğa baxmayaraq, Azerbaycan iqtisadiyyatı inkişaf etmektedir. Dünya iqtisadiyyatında 2003-cü ille müqayisede, ümumilikde 25,4 %, o cümlenden ABŞ-da 13,3 %, Avrupa İttifaqında 13,7 %, MDB ölkelerinde 45,4 %, Çinde 66,5 % iqtisadi artım olduğu halda, Azerbaycan iqtisadiyyatı 2,6 defe artmışdır.

Son iller erzinde ÜDM-nin real artımı 10,8 %, o cümlenden neft sektoru üzre 7 %, qeyri-neft sektoru üzre ise 15,7 % olmuşdur. Ölkenin strateji valyuta ehtiyatları 18 milyard ABŞ dollarından artıqdır. Bu, dövlet borcundan 3 defeden çox, özel sektorun da borcu nezere alınmaqla, mecmu xarici borcdan 2 defeden çoxdur. Ehtiyatlar qeyri-neft sektorunun emtee ve xidmet idxalını 27 ay erzinde maliyyeleşdirmek üçün kifayet edir. Toplanmış ehtiyatlar hesabına ölkə en kritik qlobal şeraitde yaxın iller erzinde öz maliyye ehtiyaclarını fasiləsiz ödemək iqtidarındadır. Ona göre de Beynelxalq valyuta Fondunun ve Dünya Bankının hesabatlarında Azerbaycanda heyata keçirilən sistemli iqtisadi islahatlar ve 2009-cu il üçün ölkənin iqtisadi inkişaf perespektivleri, hazırlanmış bûdce senedleri, dünya maliy-

ye böhranının ölkə iqtisadiyyatına təsirinin qarşısının alınması ilə bağlı görülən tədbirlər müsbət qiymətləndirilmişdir.

Son beş il ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatının dinamik inkişafını təmin etmiş əsas amillərdən biri neft gəlirlərinin qeyri-neft sektorunun inkişafına, infrastruktur layihələrinə, regionların davamlı və tarazlı inkişafına yönəldilməsi olmuşdur. Bunun nəticəsində qeyri-neft sahələrində işgüzar fəallıq yüksəlmiş, 2003-2008-ci illərdə bu sektora yönəldilmiş xarici investisiyaların həcmi 1,8 milyard dollara çatmış, qeyri-neft sektorunda yaradılmış ÜDM və bu sektorun müəssisələri tərəfindən ixrac olunan mal və xidmətlərin həcmi 1,9 dəfə artmışdır.

Azərbaycan iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun inkişafının barometri kiçik sahibkarlığın fəaliyyət səviyyəsidir. Son illər kiçik sahibkarlığın inkişafına diqqət artırılmış, sahibkarlıq subyektlərinin dövlət qeydiyyatı "bir pəncərə" prinsipi əsasında təşkil edilmiş, Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu, yeni dövlət tərəfindən sahibkarlara 400 milyon dollara qədər imtiyazlı kreditlər verilmişdir. Beş il ərzində kiçik müəssisələrin sayı 10 min, hüquqi şəxs yaratmadan fərdi sahibkarların sayı 102 min vahid artmış, 2009-cu il yanvarın 1-i vəziyyətinə ölkədə kiçik müəssisələrin sayı 63 min vahid, fərdi sahibkarların sayı isə 295 min nəfərə çatmışdır. Kiçik sahibkarlıq subyektləri tərəfindən son beş ildə yaradılmış əlavə dəyər 5 dəfə artmış, onun qeyri-neft sektorundakı xüsusi çəkisi 40 faizdək yüksəlmişdir.

Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında iqtisadi əməkdaşlıq üzrə birgə hökumətlərarası komissiya fəaliyyət göstərir. Bu komissiyanın beş iclası keçirilmişdir. İclaslar zamanı enerji, sənaye, investisiyalar və podratılıq xidmətləri sahəsində əməkdaşlıq, neqliyyat, rabitə və informasiya texnologiyaları, kənd təsərrüfatı, turizm sahəsində əməkdaşlıq, maliyyə və gömrük məsələləri prioritet təşkil edir. Ölkəmizi Türkiyə ilə irimiqyaslı enerji və neqliyyat layihələri (BTC, BTE, BTQ) birləşdirir. Ölkəmizin Türkiyə ilə münasibətləri strateji tərəfdaşlıq prinsipi əsasında qurulmuşdur. 1 fevral 2008-ci il tarixində ölkələrimiz arasında uzunmüddətli əməkdaşlıq proqramı və icra planı qəbul edilmişdir.

Hazırda Azərbaycanda qeydiyyatdan keçmiş 600 Türk şirkəti fəaliyyət göstərir, onların qoyduğu sərmayələrin həcmi təxminən 3 milyard dollara yaxındır. Təxminən 400-dən çox Türk şirkəti Azərbaycan iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərir ki, bunlarda da 5 min türk və 50 mindən çox Azərbaycan vətəndaşı çalışır. 1995-2008-ci illərdə ölkəmizin qeyri-neft sektoruna Türk şirkətləri tərəfindən 840 milyon ABŞ dolları məbləğində sərmayə yatırılmışdır.

Türkiyə və Azərbaycanda kiçik və orta müəssisələrin inkişafı sahəsində fəaliyyət göstərən qurumlar arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi və sahibkarlıq subyektləri arasında ticarət əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə "Uzlaşdırma Mərkəzi" modelinin tətbiq edilməsi nəzərdə tutulur.

Abdijapar SAPARBAYEV

Krizle Karşı Hareket: Kazakistan'ın Tecrübesi

Dünyada yer alan iktisadi buhran tüm sosyal kuruluşları etkilemektedir. Her günkü basınlarından öğrendiğimiz gibi tüm dünyaya yayılmış bu ekonomik kriz, “ben” diyen ABD, Avrupa ülkeleri gibi büyük devletlerin ekonomisini temellerinden sarsarak bozmakta ve onun tesirinden Kazakistan da kurtulamamış bulunmaktadır. Devlet başkanının söylediği gibi bugün dünyayı telaşa düşürmüş kriz bize dışarıdan gelmiştir. Bana göre onun kaynağı dünya ekonomisinin gayri muntazam biçimindedir. Onun içindir bu çıkmazdan yol bulmak ya da onu önlemek işini bilmek mümkün değildi. Bu hususta Cumhurbaşkanımızın doğrudan doğruya idaresi altında Hükümet tarafından ekonomik krize engel olacak karma iş-faaliyet sistemi ele alınmıştır.

Devlet, krizle ilgili tüm faaliyeti gerçekleştirmektedir. Krize karşı programın beş tarafına – mali sektörü, inşaat branşı, küçük ve orta işletme, ziraat istihsal kompleksi, yenileme-sanayi gelişmelere - bağlı olarak Cumhurbaşkanı Hükümeti görevlendirirken aşağıdaki problemlere ayrıca dikkati çevirmiştir: ülke ürünleri çıkarana gerekecek desteği temin etmek, onlara devlet tarafından satın alıfta üstünlük göstermek; Kazakistan'da faaliyet göstermekte olan yabancı işletmelerde işsizliğin arttırılmasına ve iş yerlerinin azalmasına yol vermemek; ziraat ham maddeleri imalat edenlerin sermayenin devir süratine ihtiyaçlarını hemen karşılamak; inşaatla pay alan katılımcıların problemlerini halletme hususundaki işlere kuvvet vererek hızlandırmak; küçük ve orta girişimciliği kontrol işinde ilan edilmiş moratoryuma bakmaksızın şimdiki durumda bütçeye gelir getirecek kısmını yerine getirmek; Cumhuriyet ve yerel bütçeleri imkan olduğu kadarıyla tasarruf etmek.

Bu gibi önemli ve kritik devirlerde dünyada ancak birer birer sayılabilecek devletlerin kendi ekonomisine mali destek gösterme imkanı var. Bunların içinde bizim devletimizin de olduğunu hepimiz büyük gururla kaydediyoruz. Gerçeği söylersek ülkemizin çok branşlı ekonomisine buhrana karşı durabilmek amaçla ilaveten 2 trilyon 700 milyar tengeden çok para ayrılmış bulunmaktadır. Mesken yer inşaatı ve paya katılımcıların problemlerini çözmek için destek olarak 545 milyar tenge kullanılacak, küçük ve orta işletme sahiplerine 275 milyar tenge hacminde para tahsis edilir. Ziraat istihsal kompleksinin gelişmesi için 280 milyar tenge, altyapı projelerin uygulandırılmasına 120 milyar tenge ayrılmıştır. Ülke ekonomisini her taraflı yapmak için 600 milyar tenge tahsis edilmiştir. Üstelik Hükümet, sosyal ödemeleri ile bütçeden para alarak çalışanların maaşlarını arttırmak hususunda devletin bütün taahhütlerini olduğu hacminde saklı tutuyor.

Hepinize belli ki krize yapılmış plana milli mali sistemin istikrarını saklamak, mesken, ev inşaatını desteklemek ve pay katılımcıların problemlerini halletmek, küçük ve orta işletmeyi, tarım istihsalini kompleksini geliştirmek, yenileme projeleri uygulamak gibi büyük ve önemli işleri içermiştir. Tamamen alındığı zaman ülke ekonomisine krize karşı amaçla 2,7 trilyondan fazla maliyet ayrılmıştır. Onun için biz bir ülke, bir halk olup birlikte “bir yakadan baş, bir enden kol” çıkararak çalışmamız gerekir. Devlet Başkanımız tüm Kazakistanlıların gelişmesi, emniyetiyle sosyal durumun iyileşmesi bizim büyümümüzün denemesi olacağını açıkça söylemiştir. Demek biz devletimizin güzel geleceğine çok inanırız.

Yaşar SARI

Türkiye-Türk Dünyası Ekonomik İlişkilerinde Türk Eğitim Kurumlarının Rolü: Kırgızistan'daki Türk Eğitim Kurumları Örneği

Son yirmi yıla kadar yapılan akademik çalışmalarda ağırlıklı olarak, ekonomi üzerinde kültürel ve tarihi faktörlerin etkisi görmezden gelinmiştir. Bunun en önemli istisnası, ekonomi üzerindeki kültürel ve sosyal faktörlerin etkisini öne süren ilk çalışma olarak kabul edilen Max Weber'in Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu başlıklı çalışması idi. Bu durum ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri açıklayan çalışmalar içinde geçerli idi. Fakat, son 20-25 yılda bu durum değişti.

Küreselleşme kavramının akademik hayatta sık olarak kullanıldığı ve küreselleşmenin sadece ekonomik boyutunun değil sosyal, kültürel ve hatta politik boyutlarının incelendiği çalışmalar yapılmaktadır. Küreselleşme ile paralel olarak Türk Dünyasında yeni devletlerin ortaya çıkışı ve Türkiye ile geliştirdikleri politik, ekonomik ve sosyal ilişkiler araştırmacıların ilgi odağı oldu. Bu kapsamda üzerinde çalışma yapılmayan Türkiye-Türk Dünyası ekonomik ilişkilerinde Türk eğitim kurumlarının rolü ve yeri bu çalışmanın konusudur.

Tez olarak, Türkiye ile Türk Dünyası ülkelerinin ilişkilerinde önemli yeri olan eğitim kurumlarının aynı zamanda ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesinde de olumlu rol oynadığıdır. Bu tezin test edilmesi için de Kırgızistan'daki Türk eğitim kurumlarının, başta Sebat Eğitim kurumları, Kırgız-Türk Manas Üniversitesi ve diğer fakülteler ve eğitim kurumları, olarak Türkiye-Kırgızistan ekonomik ilişkilerindeki rolü ve etkisi incelenecektir.

Bu çalışma da cevaplanmaya çalışılacak araştırma soruları olarak;

- a. Ekonomik ilişkiler ile eğitim faaliyetleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
- b. Türk-Kırgız ekonomik ilişkilerinin gelişimi ile Türk eğitim kurumları sayısının artması arasında ilişki var mıdır?
- c. Türk eğitim kurumlarından eğitim almış ya da eğitim alanların yakınlarının çalıştıkları ya da ortak iş yaptığı Türk işletmeleri var mıdır?

Çalışmada kullanılacak kaynaklar ise, Türk eğitim kurumlarından mezun olan öğrenciler ile yapılacak mülakatlar, Kırgız-Türk İşadamları Derneği, Kırgız ve Türk resmi kurumlarından ve özel Türk işletmelerinden alınacak rapor, istatistiki bilgiler ve bu ve buna benzer konular hakkında daha önce yazılmış akademik çalışmalardan yararlanılacaktır.

Çalışmada birinci olarak daha önce ekonomi ile kültürel ve sosyal ilişkiler üzerine yazılmış eserlerin karşılaştırmalı analizi yapılacak. İkinci olarak, Türkiye ile Türk Dünyası (özellikle Kırgızistan) arasındaki ekonomik ilişkiler incelenecek. Üçüncü olarak, Türk dünyasında (özellikle de Kırgızistan'da) açılan Türk eğitim kurumları hakkında bilgi verilecek. Dördüncü olarak, bu eğitim kurumlarının Türk-Kırgız ekonomik ilişkilerine etkisi üzerinde durulacak. Sonuç kısmında da, çalışmanın tezi ve araştırma sorularına verilen cevaplar analiz edilecek ve gelecekte bu konu üzerine çalışacaklar için öneriler ile çalışma bitirilecektir.

Aygül SAYRAKUNOVA

Orta Asya Ülkelerinde Uluslararası Ticaretin Gelişimi, Sorunları ve Öncelikleri: Kırgızistan Örneği

Günümüzde Orta Asya ülkeleri birbirlerine olan bağımlılığını arttırmakla ticarete yoğun bir artış grafiği kazanmıştır.

Ancak Orta Asya ülkeleri ile dünya ülkeleri arasında uluslararası ticaretin gelişmesi yolunda ticaret politikalarının yeterli seviyede koordine edilmemesi ve şeffaf olmaması, idari taleplerin yoğun olması gibi bir takım engeller vardır. Özellikle ulaşım ve transit şartlarının iyi olmaması nedeniyle ulaşım maliyetlerinin yüksekliği ve gümrük kontrolü sorunları Orta Asya ülkeleri ihracatının önemli bir kısmını oluşturması gereken et, meyve ve sebze gibi ürünlerin ihracatını arttırmaya olanak sağlamamaktadır.

Bugün, Orta Asya ülkelerinin ortak dili, kültürel ve tarihi benzerlikleri olmasına rağmen, doğal kaynakların dağılımı, toplumun refah seviyesi, siyasi yapısı farklı olmakla birlikte, söz konusu ülkelerin ekonomik ve ticaret alanında işbirliğini geliştirme politikalarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, Kırgızistan Orta Asya ülkeleri arasında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye tek ülkedir.

Orta Asya'nın tam merkezinde yer alan Kırgızistan, tarihi İpek Yolunun önemli bir parçası olarak bölge ticaretinde büyük bir öneme sahiptir. Tarım ağırlıklı ekonomisi büyük miktarda pamuk ve tütün ihraç etmektedir. Sanayi sektörünün gelişmemiş olması nedeniyle Kırgızistan'ın ithalatının %71'i sanayi ürünlerinden oluşmaktadır.

Çalışmada, uluslararası ticaretin teorik açıklamaları ve tarihi, Kırgızistan'ın dış ticaret politikası ve dış ticaret hacmi analizi, dünya ekonomik krizinin Kırgızistan dış ticaretine etkisi incelenecek ve öneriler ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Tebliğde iktisadi ders kitapları, makaleler, istatistik komitesi verileri, Dünya Ticaret Örgütü ve K.C. Ticaret Bakanlığı'nın bilgi kaynakları kullanılacaktır.

Ajar ŞALDARBKOVA

Kazakistan ve Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İşbirliği

Dünya ülkeleri ekonomisine büyük problemleri getiren yeni dünya ekonomik krizi gelecekte böyle zorluklara direnebilen dayanıklı ekonomi ve siyasi topluluğun kurulması için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini belirtiyor. Kazakistan ve Türkiye bir süreden beri sıkı bir ekonomik, siyasi ve kültürel işbirliği kuran tarihi, dili, kültürleri ortak iki ülkedir.

Ancak, bu ülkeler arasındaki ticari-ekonomik ilişkilerin gelişimi ve siyasi dayanışmalara rağmen, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması ya da Kazakistan'ın OBSE'ya başkanlık görevine seçilmesi konusunda birbirlerine verdiği destek, iki ülke arasındaki birliğin ve karşılıklı ilişkilerin gelişmesini pekiştirmeye engel olan birkaç sorun oluşturmaktadır.

Bu problemlerin çözüm yolları devlet seviyesinde, mesela, devlet bakanlarının ve devlet yöneticilerinin uluslar arası görüşmelerinde, basın yayın araçları ve ilim adamları çevresinde geniş bir şekilde tartışılmaktadır.

Bu incelemede ülkelerarası ekonomi, siyasi ve kültürel işbirliği, esas sorunlar ve onların çözüm yollarına kısaca bir özet yapılmıştır.

Kazakistan tarafından hammadde ihracatı (petrol, demir v.s.), ticari-ekonomik ilişkileri hızla gelişmektedir. Türkiye tarafından iletişim araçları, taşıt araçları, donatılar, hafif ve gıda, sanayi ürünleri ithalat edilmektedir.

Türkiye'den ihraç edilen ürünler ağırlıklı olarak makine ve cihazları, plastik ve plastik eşyaları, prefabrik yapılar, mobilya ve aydınlatma donatıları olarak belirlenmekte, ithal edilen Kazak mallarının büyük bölümünü metalürji alanı maddeleri, buğday ve petrol ürünleri oluşturmaktadır.

Kazakistan'da 300 civarında Türk şirketi iş yapmaktadır. Onların katılımıyla ticari-satınalma, halk tüketimi sanayisi, inşaat-montaj işlerini yürütme, taşıt ve diğer hizmet çeşitlerini gösterme gibi faaliyetleri yürüten ortak şirketler kurulmuştur.

Ticari-ekonomik işbirliğinin esas alanları şunlardır:

1. Taşıt ve İletişim (hava ulaşımı ve otomobil taşıtı, telefon santralı üretimi, modern iletişim araçları v.s.)
2. Petrol, gaz alanı (Petrol boru hattı inşaatı, kuyu onarımı, Kazaktürkmunay gibi ortak şirketlerin kuruluşu)
3. Gıda ve hafif sanayi (Kozmetik ve temizlik ürünleri, makarna ürünleri, ekşi süt maddeleri ürünleri şirketleri)
4. Banka alanı (Ortak bankaların açılışı)
5. Kredi işleri (Kredi hattının açılışı, Eximbank Türk bankasının faaliyetleri)

Kazakistan Cumhuriyeti İstatistik Acentesi verilerine göre iki ülke arasındaki Ocak-Eylül 2008 tarihindeki ticaret hacmi 2,224 milyar ABD Doları oluşturmaktadır (ihracat – 1,522 milyar Dolar, ithalat – 702 milyon Dolar).

K.C. Milli Bankası verilerine göre 1993-Mart 2008 tarihleri arasında Türkiye Kazakistan'a 1,36 milyar ABD Dolar hacminde yatırım yapmıştır (2008'in üç ayında - 34,5 milyon ABD Doları).

Kültürel alanda iki taraflı işbirliği gelişmektedir. Kültürel işbirliği gelişiminde taraftarlar temsilcilerinin kültürel faaliyetlere katılması, sanatçı heyetleri değişim pratiği devamı, iki ülkenin bölgeler ve şehirlerinin kardeşlik bağlarının gelişmesi özel bir yer almaktadır.

Türkiye Avrasya Yazarlar Birliği ve Kazakistan Yazarlar Birliği arasında bağlantı kurulmuştur. Ocak 2007 tarihinden beri Kazak klasik yazarları, şairler ve sosyo-politik konulu eserler 'Kardeş kalemi' dergisinde yayınlanmaktadır.

Uzmanlara göre aşağıda gösterilen problemler ve onların çözüm yolları vardır:

1. İki tarafın da yapılmakta olan işbirliği alanlarında koordinasyon işleri eksiktir. Türkiye şu anda Kazakistan'a planlı ve uzun vadeli politikalarla yaklaşmıyor. Hedefler uyumlu hale getirebilmiş değil.
2. Ulaşım problemleri çözülmemiştir. (Kazakistan'ın Türkiye deniz limanlarına ve Orta Doğu topraklarına çıkma imkanını sağlayan Meşhed-Seraks-Tedcen Transasya demiryolları anayolu hattı kavşağı). Şu anda ulaşımı son derece pahalı olan karayolu ve havayollarıyla gerçekleştirilmektedir. Gürcistan ve Azerbaycan üzerinden geçecek demiryollarının tamamlanması maliyetlerini azaltacağı gibi taşıma kapasitesini de arttıracak. Bu nedenle hattın hızla bitirilmesi ve hatta yeni projelerle geliştirilmesi gerekiyor.

İlişkilerin gelişme perspektifleri:

Kazakistan –Türkiye işbirliği kapsamlı ortak projelerin gerçekleşmesiyle yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Bunların içinde Türkiye topraklarıyla nakliyat planı, 'Avrupa-Kafkas-Asya' Transkafkas ulaşım koridoru kullanımı, Transasya demir yolları anayolu gelişimi ayrıca yer alır.

Ekim 2007 tarihinde Türkiye'de gerçekleşen Türkçe konuşan ülkeler başkanlarının VIII. Zirvesinde K.C. Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev Türkçe konuşan ülkelerin Parlamento Asamblesi'ni kurma fikrini öne koymuştur. Türkçe konuşan ülkelerin Parlamento Asamblesi'nin kurulması iki taraflı ilişkiler ve uluslar arası kuruluşlar boyutu çerçevesinde parlamentolar arası bağlantıların gelişimine ek kuvvet verir.

T.C. kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Atatürk Avrasya Birliği fikrini savundu. Avrasyacılık fikri bağımsız Kazakistan Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev'in de dış siyasetinin temel esasını oluşturmaktadır. Bize göre ülkelerimizin ekonomi ve siyasi birliği kardeş iki ülkenin refah ve bolluk içinde yaşamasını ve hızla gelişmesini kolaylaştıracaktır.

Fahri SOLAK

Bağımsızlıktan Bugüne Kırgızistan-Türkiye İlişkilerinin Gelişimi

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında bağımsızlığını kazanan Orta Asya Cumhuriyetleri içinde, Türkiye'nin her alanda en aktif ilişki kurduğu ülkelerden biri Kırgız Cumhuriyeti'dir. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Kırgızistan ile Türkiye arasında, geçen sürede siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel alanlarda çok yönlü ilişkiler geliştirilmiş ve aradan geçen 17 yıllık sürede bu ilişkiler hızla gelişme göstermiştir.

Kırgızistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler esas itibariyle 1991 yılından itibaren oluşmaya başlamış ve Türkiye, Kırgızistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur. Daha sonra 29 Ocak 1992 tarihli protokol uyarınca karşılıklı olarak Büyükelçilikler faaliyete geçirilmiştir. 23 Aralık 1991'de Kırgızistan Devlet Başkanı ilk resmi ziyaretini Türkiye'ye yapmış ve bu ziyarette bir dizi iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca bu süreçte karşılıklı olarak resmi heyetler ülkeleri ziyarette bulunmuş ve çeşitli konularda çok sayıda belge imzalanmıştır.

Karşılıklı üst düzey ziyaretler sonraki süreçte de devam etmiş ve günümüze kadar iki ülke arasındaki ilişkiler önemli bir sorun yaşanmadan sürdürülmüştür.

Türkiye, Kırgızistan'ın tanınması, uluslararası ve bölgesel kuruluşlara katılması; üçüncü ülkelerin ve uluslar arası kuruluşların destek ve yardımlarının sağlanması gibi konularda girişimlerde bulunmuş ve öncülük etmiştir.

Kırgızistan ile Türkiye arasında 29 Mayıs 1991 tarihinde Ankara'da imzalanan "Ekonomik ve Ticari İşbirliğine Dair Protokol" çerçevesinde başlayan ekonomik ve ticari ilişkiler bugüne kadar artan bir hızla gelişme göstermiştir.

Türkiye 15 Ocak 1993'de imzalanan Kredi Anlaşması ile Kırgızistan'a 75 milyon dolar tutarında kredi açmış; 50 bin ton buğday hibe etmiş; Bişkek'de TİKA ofisi açılmış, 25 Aralık 1991'de Türk-Kırgız İş Konseyi kurulmuştur.

Kırgızistan'da yatırım yapan Türk firmaları ağırlıklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmeler olup genellikle bankacılık, alışveriş kompleksleri, mobilya, bisküvi, çikolata, plastik sanayi, çay, şeker vb. paketleme tesisleri, perakende ticaret, taahhüt işleri alanlarında faaliyet göstermektedir.

Kırgızistan ile Türkiye arasında dış ticaret ilişkisi 1992'de kurulmuş ve sonraki yıllarda giderek artış göstermiştir. 1994 yılında 19 milyon dolar olan dış ticaret hacmi, 1996'da 52 milyon dolara ulaşmıştır. 1997 yılından itibaren dış ticaret hacmi önce artış hızını kaybetmiş, 1998 Rusya krizinin Kırgızistan ithalatı üzerinde yaptığı olumsuz nedeniyle 1998 yılında dış ticaret hacmi 44 milyon dolara, 1999 yılında ise 27 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. 2000 yılına gelindiğinde dış ticaret hacminde artış kaydedilerek 34 milyon dolara ulaşılmış ve 2008 yılı itibarıyla iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 250 milyon dolara yaklaşmıştır.

İki ülke arasında teknik yardım, eğitim ve kültür alanında da çok sayıda proje ve faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Bu tebliğde, yukarıda başlıklar halinde değinilen Türkiye-Kırgızistan ilişkilerinin gelişimi ele alınarak, siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerde geline nokta değerlendirilecektir.

Alev SÜLEYMAN

Türk Dünyası ve Balkanlar Açısından Makedonya'nın Yeri ve Ortak Dil ve Kültürün Makedonya-Türkiye İlişkilerine Etkisi

- **Makedonya'nın genel tarihi-** kısaca tarihi geçmişinin tanıtılması.
- **Genel ve demografik özellikler-** kısaca genel ülke bilgisi.
- Makedonya'da iç ve dış siyasi durum ve ekonomi üzerine etkiler
  - Bağımsızlık sonrası Makedonya'da ki siyasi ve ekonomik gelişmeler.
  - 2001 yılında patlak veren iç savaşın ekonomi üzerine etkisi.
  - Makedonya'nın uluslararası arenada yer edinme mücadelesi ve karşılaştığı engellerde Türkiye'nin desteği.

- Yabancı yatırımlar
  - Makedonya’da yabancı yatırım seviyesi. Yatırımlar bugüne kadar.
- Dış borç
  - Makedonya’nın toplam iç ve dış borcu Maastricht kriterlerinin çok altında, az borçlanmış ülkeler arasında yer alıyor.
- Ticaret ilişkileri
  - Makedonya ticaret hacmi.
  - Ticareti etkileyen unsurlar.
  - Makedonya ve diğer ülkeler arasında ki ticaret.
- Makedonya ve Türkiye Arasındaki Ticari ilişkiler
  - 1991 yılında Makedonya’nın bağımsızlığı sonrası ticari ilişkiler.
  - İki ülke arasında siyasi ilişkilerin ticari ilişkilere etkisi.
  - Makedonya Türklerinin ve Türkçe’nin ikili ticari ilişkilerde ki yeri ve önemi.
  - Makedonya üzerinden Avrupa Birliği üye ülkelerine açılma imkanları.

Şahin YAMAN

Bağımsızlıklarının 20. Yılına Doğru Türk Cumhuriyetlerinde Ekonomik Reformlar

Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından yaklaşık 18 yıl geçti. Türk Cumhuriyetleri tüm diğer eski sosyalist planlı ekonomiler gibi ekonomik sistemlerini merkezi planlı sistemden piyasa ekonomisine dönüştürmek amacıyla kapsamlı reform politikalarına yöneldiler. İzlenilen ekonomik reformların derinliği, kapsamı, zamanlaması ve hızı açısından her ülke kendisine göre ayrı bir strateji izlemekle birlikte, 18 yıllık süreçte; bölge ülkelerinin, siyasi, sosyal, ekonomik ve tarihi açıdan topyekûn, karmaşık ve sancılı bir değişim sürecini tecrübe ettikleri ve bu sürecin hala devam ettiği görülmektedir.

2000-2001 yıllarında eski SSCB ülkelerinin bağımsızlıklarının 10. yılı münasebetiyle uluslararası ekonomik kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen yayın dalgasının bir benzerine dağılmanın 17-18. yıllarında da tekrar şahit olmaktayız. Başta Dünya Bankası (WB), Asya Kalkınma Bankası (ADB) ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) olmak üzere, uluslararası kuruluşlar ile çeşitli düşünce kuruluşları ve araştırma merkezleri tarafından genel olarak eski Sovyet geçiş ekonomileri ve özel olarak da Orta Asya-Kafkasya Türk Cumhuriyetlerine yönelik ciddi tahliller ihtiva eden raporlar yayımlanmakta, Cumhuriyetlerin ikinci on yıllık reform sürecinde ortaya çıkan ekonomik performansın genel muhasebesi yapılmaktadır.

Sosyalist sistemden piyasa mekanizmasına geçiş sürecinin ilk on yılında Türk Cumhuriyetlerinin, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ) ölçüsünde bir ekonomik perfor-

mans sergileyemedikleri konusunda geçiş ekonomisi literatüründe genel bir fikir birliği bulunmaktadır. Komünist dönemi daha kısa süre tecrübe eden, coğrafi olarak AB pazarına yakın, girişimcilik hafızası daha kuvvetli olan, reform sürecinde AB ve genel olarak da Batı dünyasından çok ciddi siyasi ve ekonomik destek sağlayan MDAÜ'lerin; Avrupa ile olan siyasi ve ekonomik entegrasyon sürecini tamamlama noktasına geldikleri, Türk Cumhuriyetlerine kıyasla ekonomik reformların ilk 18 yılını daha yüksek bir performansla kapadıkları görülmektedir.

Bununla Birlikte, Türk Cumhuriyetleri'nin de dönüşüm sürecini büyük ölçüde tamamladıkları, hem iç hem de küresel yönetim süreçlerinde ciddi tecrübe edindikleri, ayrıca dış politika ve dış ekonomik ilişkilerini rasyonelleştirme bağlamında önemli mesafeler kat ettikleri görülmektedir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, petrol, doğal gaz, pamuk, altın ve diğer bir çok yer altı kaynağında ciddi rezervlere sahip olan, Ülkemizle ekonomik ilişkiler açısından tamamlayıcılık vasfına sahip Türk Cumhuriyetlerine yönelik geliştirilecek kapsamlı bir dış ekonomik ilişkiler stratejisi, buna bağlı olarak hayata geçirilecek bağlayıcı bir icra planı Türkiye'nin ticari bağımlılık ilişkilerinin yumuşatılıp kırılmasında önemli bir rol oynayabilecek; geleceğe yönelik ekonomik eklemlenme potansiyelini azamileştirecektir.

Ahmet Burçin YERELİ

Küresel Mali Kriz Sonrasında Türkiye ile Türk Dünyası Arasındaki Ekonomik ve Mali İlişkiler Nasıl Şekillenecek?

2008 yılının sonuna doğru etkisi ağırlaşan ve batıdan doğuya doğru kademe kademe etkisini hissettiren küresel mali kriz dünyanın belli bölgelerinde daha ağır, belli bölgelerinde ise daha yüzeysel hissedilmiştir. Amerikan ekonomisine entegre olmuş ekonomiler ile büyük ölçüde Amerikan ekonomisi ile birlikte hareket eden Avrupa ekonomileri bu krizden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Henüz Amerika merkezli küreselleşme hareketine tam anlamıyla entegre olamamış ekonomilerde ise kriz fazla bir etki yapmamıştır. Bunun en güzel örneğini Orta Asya ekonomilerinde görmekteyiz. Bu ülkeler 2008 yılında reel büyümelerini sürdürmüşler ve 2009 yılında da reel anlamda büyümeye devam edeceklerdir. Dolayısıyla Çin ve Rusya Federasyonu eksenli pazarlarda krizin etkileri yüzeysel kalmıştır. Bu noktada Türkiye bu pazarlarla olan ilişkilerini geliştirdikçe ve ticari ortaklarını artırdıkça Batı ekonomileri eksenli krizlerden etkilenme süreci zayıf kalacaktır.

9. TÜRK DÜNYASI EKONOMİ, BİLİŞİM VE KÜLTÜR FORUMU PROGRAMI

(İstanbul, 11–13 Aralık 2009)

Elite World Hotels

Şehitmuhtar Cad. No: 42
Taksim 34437 İstanbul/Türkiye
Tel: + 90 212 313 83 83
www.eliteworldhotels.com.tr

10 Aralık 2009, Perşembe

Konukların İstanbul'a Gelişi ve Otele İntikalleri

11 Aralık 2009, Cuma

09.30

ACIŞ KONUŞMALARI (Manolya Salonu)

S. Armağan VURDU

DTM EAD Genel Müdürü ve TDÇG Başkanı

Prof.Dr. Hasan KAZDAĞLI

Hacettepe Ün. Rektör Yrd.

Ahmet YAKICI

Dış Ticaret Müsteşarı

10.30–11.00

Ara

11.00–12.30

1991'DEN BUGÜNE TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yönetici: Tuğrul ERKİN

Türk-Avrasya İş Konseyleri Koordinatör Başkanı

1. Türk-Azeri İş Konseyi Türk Tarafı Başkanı Cengiz Gül
2. Türk-Kazak İş Konseyi Türk Tarafı Başkanı Ali Rıza Arslan
3. Türk-Türkmen İş Konseyi Türk Tarafı Başkanı Sefa Gömdeniz
4. Türk-Özbek İş Konseyi Türk Tarafı Başkanı A. Ruşen Çetin
5. Türk-Kırgız İş Konseyi Türk Tarafı Başkanı M. Kemal Koloğlu

12.30–14.00

Öğle Yemeği

14.00–15.30

AÇIŞ KONFERANSLARI (Manolya Salonu)

Şahin YAMAN

Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme

Genel Müdür Yardımcısı, Dış Ticaret Müsteşarlığı

Doç.Dr. Turhan MENTEŞ

Türkiye Bilişim Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Prof.Dr. Şemseddin HACIYEV

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörü

Düsen KASEİNOV

TÜRKSÖY Genel Müdürü

Prof.Dr. Turan YAZGAN

Türk Dnyası Araştırmaları Vakfı Genel Başkanı

14.00–17.00

Ticaret Müşavirleri Bilgilendirme Toplantısı (Galata Salonu)

15.30–16.00

Ara

16.00–17.30

FORUM BİRİNCİ OTURUM (Manolya Salonu)

Oturum Başkanları:

Prof.Dr. Musa Yaşar SAĞLAM - Mihail FORMUZAL

16.00–16.15

Türk Eximbank Kredileri ve Cumhuriyetleri

Dr. Emin AKÇAOĞLU

Kıdemli Uzman, Ülke Kredileri Dairesi

Türk Türkiye İhracat Kredi Bankası

16.15–16.30

Türk Dnyası: Karşılıklı Ticaretin Konseptüel Problemleri

Prof.Dr. Evez BAYRAMOV

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektör Yardımcısı

16.30–16.45

**Küresel Mali Kriz Sonrasında Türkiye ile Türk Dnyası
Arasındaki Ekonomik ve Mali İlişkiler Nasıl Şekillenecek?**

Prof.Dr. Ahmet Burçin YERELİ

Hacettepe Üniversitesi İİBF

Maliye Bölümü Başkanı

- 16.45–17.00 **Bağımsızlık Sonrası Dönemde Türkiye - Türk Cumhuriyetleri Kültürel İlişkileri**
Prof.Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK
Hacettepe Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enst. Müdürü
- 17.00–17.30 **TARTIŞMA**
- 20.00 **Akşam Yemeği**

12 Aralık 2009, Cumartesi

- 09.30–11.00 **FORUM İKİNCİ OTURUM (Lalezar Salonu)**
Oturum Başkanları:
Prof.Dr. Ahmet Burçin YERELİ - Doç.Dr. Asiman GULİYEV
- 09.30–09.45 **Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesi Yatırım İmkanları**
Sn. Mihail FORMUZAL
Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesi Başkanı
- 09.45–10.00 **Türk Cumhuriyetleri Enerji Kaynaklarının Avrupa ve Dünya Pazarlarına İletiminde İşbirliği Olanakları: Türkiye Enerji Koridoru ve BOTAŞ**
Uzm.Yrd. Yavuz KARATAY
Strt. Glş. ve Uluslararası Projeler Dairesi
BOTAŞ Genel Müdürlüğü
- 10.00–10.15 **Krize Karşı Hareket: Kazakistan Tecrübesi**
Prof.Dr. Abdijapar SAPARBAYEV
Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü
Müdürü, İlimler Akademisi Üyesi,
Kazakistan
- 10.15–10.30 **Kazakistan ve Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İşbirliği**
Doç.Dr. Ajar ŞALDARBEKOVA
Avrasya Üniversitesi, Kazakistan
- 10.30–11.00 **TARTIŞMA**
- 11.00–11.15 **Ara**

- 11.15–12.30 **FORUM ÜÇÜNCÜ OTURUM (Lalezar Salonu)**
Oturum Başkanları:
Prof.Dr. Mustafa E. Erkal - Prof.Dr. Abdijapar SAPARBAYEV
- 11.15–11.30 **Global Maliye Buhranı Şeraitinde Azerbaycan İktisadiyatı**
Doç.Dr. Asiman GULİYEV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
Türk Dünyası İşletme Fakültesi
Dekan Yardımcısı, Azerbaycan
- 11.30–11.45 **Kazakistan'ın Dış Ticaret Durumu ve Geleceği**
Dr. Alpisbayeva Sara NURBEKOVA
Ekonomik ve Finansal Sorunlar
Erken Uyarı Merkezi Başkanı, Kazakistan
- 11.45–12.00 **Orta Asya Ülkelerinde Uluslararası Ticaretin Gelişimi, Sorunları ve Öncelikleri: Kırgızistan Örneği**
Aygül SAYRAKUNOVA
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
- 12.00–12.30 **TARTIŞMA**
- 12.30–14.00 **Öğle Yemeği**
- 14.00–15.30 **FORUM DÖRDÜNCÜ OTURUM (Lalezar Salonu)**
Oturum Başkanları:
Prof.Dr. Hüseyin GÖKÇEKUŞ - Prof.Dr. Mahir NAKİP
- 14.00–14.15 **Küreselleşme ve Türk Dünyası**
Prof.Dr. Mustafa E. ERKAL
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
İktisat Bölümü Başkanı
- 14.15–14.30 **Kültürel Güvenlik Kavramsallaştırması Bağlamında Dil ve Ekonomi İlişkisi Üzerine Tespitler**
Prof.Dr. Özkul ÇOBANOĞLU
Hacettepe Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- 14.30–14.45 **Azerbaycan Ekonomisinin Petrol Dışı Sektörlerinde Sermayedarlığın Gelişiminde Türk Kapitalinin Rolü**
Doç.Dr. Fikret REHİMLİ
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
İktisadi Araştırmalar Bilimsel İnceleme Enstitüsü Direktörü

- 14.45–15.00 **Bağımsızlıktan Bugüne Kırgızistan - Türkiye İlişkilerinin Gelişimi**
Yrd.Doç.Dr. Fahri SOLAK
Marmara Üniversitesi İİBF
- 15.00–15.30 **TARTIŞMA**
- 15.30–15.45 **Ara**
- 16.00–17.30 **FORUM BEŞİNCİ OTURUM (Lalezar Salonu)**
Oturum Başkanları:
Prof.Dr. Osman HORATA - Yrd.Doç.Dr. Fahri SOLAK
- 15.45–16.00 **Türkiye’de Teknopark Uygulamaları ve Türk Cumhuriyetleri için Öneriler**
Prof.Dr. Atilla DİKBAŞ
İTÜ Proje Yönetim Merkezi Müdürü,
İTÜ Bilişim Enstitüsü ve
Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi
- 16.00-16.15 **Global Ekonomik Krizin Turizm Açısından Etkileri ve Türk Devletleri ile KKTC Arasında Turizm/Eğitim Turizmi Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesi**
Prof.Dr. Hüseyin GÖKÇEKUŞ
KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Dr. Derviş YÜKSEL
KKTC Yakın Doğu Üniversitesi
- 16.15–16.30 **Türk Dünyası’nın Kültürel-Ekonomik Açıdan Gelişmesinde Kültür Turizminin İşlevi**
Prof.Dr. Nebi ÖZDEMİR
Hacettepe Üniversitesi
Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Başkanı
- 16.30–16.45 **Türkiye-Türk Dünyası Ekonomik İlişkilerinde Türk Eğitim Kurumlarının Rolü: Kırgızistan’daki Türk Eğitim Kurumları Örneği**
Yrd.Doç.Dr. Yaşar SARI
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
- 16.45–17.00 **Türk Cumhuriyetleri Arasında Ticari İşbirliği Mevcut Durum ve**

Perspektifler

Elşen BAĞIRZADE

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
Türk Dünyası İşletme Fakültesi

17.00–17.30

TARTIŞMA

13 Aralık 2009, Pazar

09.30– 11.00

FORUM ALTINCI OTURUM (Lalezar Salonu)

Oturum Başkanları:

Prof.Dr. Özkul ÇOBANOĞLU - Doç.Dr. Zhazira AĞABEKOVA

09.30–09.45

Güney Kazakistan Tüketicisinin Yaşama Biçimi

Prof.Dr. Mahir NAKİP

Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. İlhami Vural

Erciyes Üniversitesi

09.45–10.00

**Küreselleşme ve Ekonomik Kriz Sürecinde “Türk Dünyası”
Sembolizmini Yorumlamak**

Prof.Dr. Nalân BÜYÜKKANTARCIOĞLU

Hacettepe Üniversitesi

Yabancı Diller Yüksek Okulu Müdürü

10.00–10.15

Küreselleşme Sürecinde Kültürel Akışlar ve Türk Kültürü

Yrd.Doç.Dr. Cahit GELEKÇİ

Hacettepe Ün. Türkiyat Araştırmaları

Enstitüsü Müdür Yardımcısı

10.15–10.30

Türk Aleminin Alfabe ve Grafik Meseleleri

Saduakasov Aydos KARTANBAYULI

Devlet İdare Akademisi, Kazakistan

10.30–11.00

TARTIŞMA

11.00–11.15

Ara

- 11.15–12.30 **FORUM YEDİNCİ OTURUM (Lalezar Salonu)**
Oturum Başkanları:
Prof.Dr. Nalân BÜYÜKKANTARCIOĞLU- Doç.Dr. Fikret REHİMLİ
- 11.15–11.30 **Türk Dünyasının İşbirliğini Arttırma Konusunda Kelime Fonunun Önemi**
Doç.Dr. Zhazira AĞABEKOVA
Avrasya Üniversitesi, Kazakistan
- 11.30–11.45 **Türk Dünyası ve Balkanlar Açısından Makedonya'nın Yeri ve Ortak Dil ve Kültürün Makedonya-Türkiye İlişkilerine Etkisi**
Alev SÜLEYMAN
Maliye Bakanlığı Uzmanı
Makedonya
- 11.45–12.00 **Türk Halklarının Terminolojisi: Problemler ve Onu Çözme Yolları**
Gülcan DOSCAN AMANGELDİKIZI
Avrasya Üniversitesi, Kazakistan
- 12.00–12.30 **TARTIŞMA**
- 12.30–14.00 **Öğle Yemeği**
- 14.00–14.30 **Kapanış Oturumu (Lalezar Salonu)**
- 14.00–14.15 **Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Ortak Devlet Üniversitesi: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi**
Prof.Dr. Osman HORATA
Hoca Ahmet Yesevi
Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanı
Atatürk Kültür Merkezi Başkanı
- 14.15–14.30 **Türk Dünyası Ortak Terim Çalışmaları**
Prof.Dr. Şükrü Halûk AKALIN
Türk Dil Kurumu Başkanı
- 14.30–15.30 **SONUÇ BİLDİRGESİ ÇALIŞMALARI (Lalezar Salonu)**
- 15.30 **Sertifika Töreni ve Kapanış (Lalezar Salonu)**

KATILIMCILAR VE OTURUM BAŞKANLARI

Zhazira AĞABEKOVA , Doç.Dr.
Avrasya Üniversitesi/ Kazakistan
B.Momişulı sok Ap: 4 D:34/ Astana
jaziraa@mail.ru

Şükrü Halúk AKALIN, Prof.Dr.
TDK / Türkiye
Türk Dil Kurumu Başkanı
haluk@akalin.gen.tr

Emin AKÇAOĞLU, Dr.
Kıdemli Uzman
Úlke Kredileri Dairesi
Türkiye İhracat Kredi Bankası

Elşen BAĞIRZADE, Öğr.Gör.
A.C.Devlet İktisat Üniversitesi/
Azerbaycan
Türk Dünyası İşletme Fakóltesi
Uluslararası İlişiler Bölümü
İstiklaliyet Caddesi No:6
Bakü
elsen_bagirzade@hotmail.com

Evez BAYRAMOV, Prof.Dr.
A.C. Devlet İktisat Üniversitesi/
Azerbaycan
A.C. Devlet İktisat Üniversitesi Rektör
Yardımcısı
İstiklaliyet Caddesi No:6
Bakü
elsen_bagirzade@hotmail.com

**S. Nalan BÜYÜKKANTARCIOĞLU,
Prof.Dr.**
Hacettepe Üniversitesi/ Türkiye
Hacettepe Üniversitesi

Yabancı Diller Yüksek Okulu Müdürü
Beytepe/ Ankara
nalanb@hacettepe.edu.tr

Úlkü ÇELİK ŞAVK, Prof.Dr.
Hacettepe Üniversitesi/ Türkiye
Hacettepe Üniversitesi
Edebiyat Fakóltesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim
Üyesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
Beytepe/ Ankara
ulkuc@hacettepe.edu.tr

Özkul ÇOBANOĞLU, Prof.Dr.
Hacettepe Üniversitesi/ Türkiye
Hacettepe Üniversitesi
Edebiyat Fakóltesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Türk Halkbilimi Anabilim Dalı
Beytepe/ Ankara
ozkul@hacettepe.edu.tr

Atilla DİKBAŞ, Prof.Dr.
İTÜ / Türkiye
İTÜ Proje Yönetim Merkezi Müdürü
İTÜ Bilişim Enstitüsü ve
Mimarlık Fakóltesi

**Gülcan DOSCAN AMANGELDİKIZI,
Öğr.Gör.**
L.N. Gumilev Avrasya Üniversitesi/
Kazakistan
Dostık cad. 13 Nursaya 2 Ap: 11/2
D:328/ Astana
gul2005@list.ru

Mustafa Ersen ERKAL, Prof.Dr.

İstanbul Üniversitesi / Türkiye
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
İktisat Sosyolojisi Anabilim Dalı
Beyazıt / İstanbul
Tel: 0212 440 00 00

Mihail FORMUZAL

Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesi Başkanı
Lenin Caddesi, No:196, Komrat,
Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesi
Moldova Cumhuriyeti
formuzal@mail.ru

Cahit GELEKÇİ, Yrd.Doç.Dr.

Hacettepe Üniversitesi/ Türkiye
Hacettepe Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdür
Yardımcısı
Beytepe/ Ankara
gelekci@hacettepe.edu.tr

Hüseyin GÖKÇEKUŞ, Prof.Dr.

Yakın Doğu Üniversitesi/ KKTC
Yakın Doğu Üniversitesi Rektör
Yardımcısı
Lefkoşa
gokcekus@gmail.com

Asiman GULIYEV, Doç.Dr.

A.C.Devlet İktisat Üniversitesi /
Azerbaycan
Türk Dünyası İşletme Fakültesi Dekan
Yardımcısı
İstiklaliet Caddesi No:6
Bakü
elsen_bagirzade@hotmail.com

Şemseddin HACIYEV, Prof.Dr.

A.C. Devlet İktisat Üniversitesi/ Azerbaycan
A.C. Devlet İktisat Üniversitesi Rektörü
Millet Vekili, A.C. Milli Meclis Eğitim
Komisyonu Başkanı
İstiklaliet Caddesi No:6
Bakü

Osman HORATA, Prof.Dr.

Ankara / Türkiye
Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli
Heyet Başkanı
Atatürk Kültür Merkezi Başkanı
baskan@yesevi.edu.tr

Yavuz KARATAY, Uzm.Yrd.

Strt. Glş. ve Uluslararası Projeler Dairesi
BOTAŞ Genel Müdürlüğü

Saduakasov Aydos KARTANBAYULI

K.C Devlet İdare Akademisi/ Kazakistan
Yüksek Lisans
Dostık cad 13 Nursaya 2 Ap: 11/2
D: 328/ Astana
aidoss@list.ru

Düsen KASEİNOV

TÜRKSÖY / Türkiye
TÜRKSÖY Genel Müdürü
Oran / Ankara

Turhan MENTEŞ, Doç.Dr.

Türkiye Bilişim Derneği Yönetim Kurulu
Başkanı

Mahir NAKİP, Prof.Dr.

Ahmet Yesevi Üniversitesi/ Kazakistan
Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Yrd.
Türkistan
mnakip@yesevi.edu.tr

Alpisybayeva Sara NURBEKOVA, Dr.
İktisat Dr. Ekonomik ve Finansal Kriz ve Sorunları
Erken Keşfetme Merkezi Başkanı / Kazakistan
Kabanbay Batır sok Ap: 5/1,
D:32 Astana
saranur@mail.ru

Nebi ÖZDEMİR, Prof.Dr.
Hacettepe Üniversitesi / Türkiye
Hacettepe Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Halkbilimi Anabilim Dalı
Beytepe/ Ankara
nozdemir@hacettepe.edu.tr

Fikret REHİMLİ, Doç.Dr.
A.C.Devlet İktisat Üniversitesi/
Azerbaycan
İktisadi Araştırmalar Bilim-Tetkikat Enstitüsü Direktörü
İstiklaliet Caddesi No:6
Bakü
elsen_bagirzade@hotmail.com

Musa Yaşar SAĞLAM, Prof.Dr.
Hacettepe Üniversitesi / Türkiye
Hacettepe Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Dekanı
Beytepe / Ankara
mysaglam@hacettepe.edu.tr

Abdijapar SAPARBAYEV, Prof.Dr.
Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü
Müdürü,
İlimler Akademisi Üyesi/ Kazakistan
Seyfullina cad,7 A/ Almaty
aipa2004@mail.ru

Yaşar SARI, Dr.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi/ Türkiye
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
İzzet Baysal Kampusü-Bolu
ysari@yahoo.com

Aygül SAYRAKUNOVA
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi / Kırgızistan
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Bilim Dalı
Yüksek Lisans
Arstanbap Sokağı 283 Kok jar semti/
Bişkek
aygul2005@gmail.com

Fahri SOLAK, Yrd.Doç.Dr.
Marmara Üniversitesi/Türkiye
Marmara Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü
Bahçelievler / İstanbul
fahrisolak@marmara.edu.tr

Alev SÜLEYMAN
Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı
Kamu Borcunu Yönlendirme Dairesi
alevsuleyman@yahoo.com

Ajar ŞALDARBEOVA , Doç.Dr.
Avrasya Araştırmaları Bölümü/
Kazakistan
Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri: Sumeroloji
Sauran sok Ap:4,D:58 / Astana
ajars@mail.ru

İlhami VURAL, Yrd.Doç.Dr.

Erciyes Üniversitesi/ Türkiye
Erciyes Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü
38039 Melikgazi/Kayseri
ivural@erciyes.edu.tr

Şahin YAMAN

Dış Ticaret Müsteşarlığı / Türkiye
Ekonomik Araştırmalar ve
Değerlendirme
Genel Müdür Yrd.
Ankara
yamans@dtm.gov.tr

Turan YAZGAN, Prof.Dr.

Türk Dünyası Araştırmaları
Vakfı Genel Başkanı / Türkiye
Aksaray / İstanbul

Ahmet Burçin YERELİ, Prof.Dr.

Hacettepe Üniversitesi/ Türkiye
Hacettepe Üniversitesi
İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Başkanı & PEGEM
- Piyasa Ekonomisini
ve Girişimciliği Geliştirme Merkezi
Müdürü
Beytepe/ ANKARA
aby@hacettepe.edu.tr

Derviş YÜKSEL, Dr.

Yakın Doğu Üniversitesi/ KKTC
Yakın Doğu Üniversitesi
Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek
Okulu
Lefkoşa
dervisyuksel@gmail.com